

**ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**DEPARTMENT OF ARCHIVAL, LIBRARY AND INFORMATION STUDIES
SCHOOL OF MANAGEMENT, ECONOMICS AND SOCIAL SCIENCES**

Πτυχιακή Εργασία

Από τα αρχεία στο σκοτεινό τουρισμό

Μαρία Λιάπη (ΑΜ: 17004)

Επιβλέπουσα: Αγγελική Αντωνίου

Αθήνα, Φεβρουάριος 2023

Επιτροπή Εξέτασης

1. Ονοματεπώνυμο: Αγγελική Αντωνίου
2. Ονοματεπώνυμο: Ιωάννης Στογιαννίδης
3. Ονοματεπώνυμο: Χρήστος Ζαμπακόλας

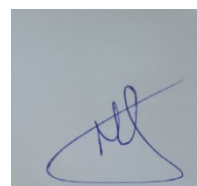
ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ/ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Λιάπη Μαρία, με αριθμό μητρώου 17004 φοιτήτρια του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Τμήματος Αρχαιονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής/διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

Ευχαριστίες – Αφιερώσεις

Θεωρώ ηθική μου υποχρέωση να ευχαριστήσω πρωτίστως την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου Δρ. Αγγελική Αντωνίου για την πολύτιμη συμβολή της ως προς την βοήθειά της στην ανάπτυξη της πτυχιακής μου εργασίας, καθώς και τον καθηγητή Δρ. Ιωάννη Στογιαννίδη για την άμεση ανταπόκριση και βοήθειά του ως προς την ολοκλήρωσή της. Επιπροσθέτως, θα ήθελα να ευχαριστήσω την αδερφή μου για την ενθάρρυνση που μου παρείχε κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας. Τέλος, τους γονείς μου, οι οποίοι αποτελούν κινητήρια δύναμη για να συνεχίζω κάθε φορά και να τους κάνω υπερήφανους.

Ημερομηνία: 12-02-2023

Συγγραφέας: Μαρία Λιάπη

Περίληψη στα ελληνικά

Ο άνθρωπος συνδέεται με ζητήματα που έχουν να κάνουν με τον θάνατο, τον πόλεμο, τη βία και όλα τα παραπάνω απασχολούν την ανθρωπότητα από τη δημιουργία του κόσμου, μέχρι και σήμερα. Ο άνθρωπος καλείται μέσω της έμφυτης περιέργειας του, να αναζητήσει τρόπους και πρακτικές, για να εξηγήσει και να αμβλύνει τη αβεβαιότητα του. Η επαφή του με αρνητικά γεγονότα και χώρους που σχετίζονται με αυτά, γίνεται συμπτωματικά ή εσκεμμένα. Μία εσκεμμένη μορφή προσέγγισης δυσάρεστων γεγονότων, γίνεται με την επίσκεψη σε χώρους με κληρονομιά που της αποδίδονται μακάβρια χαρακτηριστικά. Έτσι, η επίσκεψη σε τέτοιους χώρους ονομάζεται Σκοτεινός Τουρισμός. Ο Σκοτεινός Τουρισμός είναι ένα φαινόμενο ειδικού τουρισμού που μελετάται και απασχολεί το διεθνές ακαδημαϊκό κοινό από το 1996. Ο ιδιαίτερος τύπος ταξιδιού, εμφανίζεται σε ανεπτυγμένες τουριστικά τοποθεσίες ή αφορά περιοχές και σημεία, που διαθέτουν ιστορική ή λαογραφική σημασία και κληρονομιά παγκόσμιου ή τοπικού ενδιαφέροντος, που δεν έχει αξιοποιηθεί και αναπτυχθεί ακόμα. Πληροφορίες σχετικά με ανθρώπους και μέρη που μπορούν να σχετίζονται με μέρη σκοτεινού τουρισμού μπορούμε να βρούμε σε αρχεία. «Αρχείο θεωρείται μια συλλογή τεκμηρίων ιστορικής σημασίας, συνήθως ανεξαρτήτως μορφής, χρονολογίας και ύλης, που φυλάσσει ή παράγει οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, οποιοσδήποτε οργανισμός δημόσιος ή ιδιωτικός στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του» (Γιαννακόπουλος,2015). Στην παρούσα πτυχιακή εργασία στόχος είναι η ένωση του σκοτεινού τουρισμού της Αθήνας με αρχεία και πηγές τόσο ηλεκτρονικές, όσο και βιβλιογραφικές, που αναφέρονται πρόσωπα και μέρη του 19^{ου} αιώνα, με σκοπό την δημιουργία μιας διαδρομής σκοτεινού τουρισμού.

Λέξεις Κλειδιά: σκοτεινός τουρισμός, αρχεία, πολιτιστική κληρονομιά, Ελληνική επανάσταση, Φιλελληνισμός, δολοφονίες, φυλακές, μουσεία, πολιτιστικά κέντρα

Περίληψη στα αγγλικά (abstract)

The relationship that people have with mortality, death, war and violence is an issue that has preoccupied humanity since the beginning of the world. Human through his innate curiosity, is going to search for ways and practices to explain and mitigate his uncertainty. His contact with negative events and places related to them is accidental or intentional. A deliberate form of approaching unpleasant events is done by visiting places with a macabre heritage. The intentional visit of such places is called Dark Tourism. Dark Tourism is a special tourism phenomenon that has been studied and concerned the international academic public since 1996. The special type of travel occurs in developed tourist locations or concerns areas and points, which have historical or folkloric significance and heritage of global or local interest, which it has not been exploited and developed yet. Information about people and places that can be related to places of dark tourism can be found in archives. An archive is considered a collection of documents of historical importance, usually regardless of form, date and material that is kept or produced by any natural or legal person, any public or private organization in the context of its activities. In this dissertation the aim is to combine the dark tourism of Athens with archives and sources, both electronic and bibliographic that refers to persons and places of the 19th century, in order to create a dark tourism path.

Keywords: dark tourism, archives, cultural heritage, Greek revolution, Philhellenism, murders, prisons, museums, cultural centers

Πίνακας περιεχομένων

Περιεχόμενα

Επιτροπή Εξέτασης	2
ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ/ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	3
Ευχαριστίες – Αφιερώσεις	4
Περίληψη στα ελληνικά	5
Περίληψη στα αγγλικά (abstract)	6
Πίνακας περιεχομένων.....	7
Πίνακας εικόνων	9
Πίνακας Γραφημάτων	10
Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή	11
1.1 Πλαίσιο, σκοπός και στόχοι της πτυχιακής εργασίας	18
1.2 Μεθοδολογία	18
1.3 Περιορισμοί.....	19
1.4 Ορισμοί.....	19
1.5 Οργάνωση Κεφαλαίων Διάρθρωση της Εργασίας	20
Κεφάλαιο 2. Πληροφορίες και διαδρομή σκοτεινού τουρισμού	21
Κεφάλαιο 2.1 Σοφία ντε Μαρμπούα Λεμπράν – Sophie de Marbois-Lebrun (1785-1854) – Η δούκισσα της Πλακεντίας	21
Κεφάλαιο 2.2 Ορφανοτροφείο Χατζηκώνστα – Ιερός ναός Αγίου Γεωργίου	23
Κεφάλαιο 2.3 Βίλλα Ιλίσσια – Βυζαντινό και Χριστιανικό μουσείο	25
2.4 Καστέλλο της Ροδοδάφνης – Πνευματικό κέντρο Δήμου Πεντέλης.....	27
Κεφάλαιο 3. Οι σχέσεις της Δούκισσας της Πλακεντίας.....	30
3.1 Λήσταρχος Νταβέλης –Σπηλιά λήσταρχου στην Νταβέλη – Εγκληματολογικό Μουσείο Αθήνας.....	30
3.2 Σπύρος Μπίμπισης – Μεντρεσές – Πνευματικό κέντρο Δήμου Αθηναίων	33
Κεφάλαιο 4. Συζήτηση – Συμπεράσματα – Μελλοντικές επεκτάσεις	37
4.1 Ανακεφαλαίωση.....	37
4.2 Συζήτηση/Συμπεράσματα	38
4.4 Μελλοντικές επεκτάσεις / Πρακτικές Προεκτάσεις της Έρευνας	38

Βιβλιογραφικές αναφορές	41
Πρόσθετη Βιβλιογραφία	43

Πίνακας εικόνων

Εικόνα 1. Concentration camp Auschwitz, Poland, (Βικιπαίδεια).	13
Εικόνα 2. Chernobyl, Ukraine (Τσερνομπίλ, Ουκρανία) (Βικιπαίδεια).	14
Εικόνα 3. Volcano creeks in Pompeii, Italy (Ηφαίστειο Βεζούβιος στην Πομπηία, Ιταλία) (Βικιπαίδεια).....	14
Εικόνα 4. Hiroshima Peace Memorial, Japan (Μνημείο Ειρήνης Χιροσίμα, Ιαπωνία) (Βικιπαίδεια).....	15
Εικόνα 5. 9/11 Memorial, New York (Μνημείο 11ης Σεπτεμβρίου, Νέα Υόρκη) (Βικιπαίδεια).	15
Εικόνα 6. Killing Fields, Cambodia (Καμπότζη) (Βικιπαίδεια).	16
Εικόνα 7. Bikini Atoll, the Marshall Islands (Νήσοι Μάρσαλ) (Βικιπαίδεια).	16
Εικόνα 8. Sophie de Marbois, duchess of Piacenza (Βικιπαίδεια).	22
Εικόνα 9. Το έμβλημα του ιδρύματος, ο πελαργός με τα μικρά του (Βικιπαίδεια).	24
Εικόνα 10. Το Ορφανοτροφείο Χατζηκώνστα, φωτογραφία 19ου αιώνα (Βικιπαίδεια)	24
Εικόνα 11. Βυζαντινό και Χριστιανικό μουσείο (Βικιπαίδεια).	27
Εικόνα 12. Καστέλλο της Ροδοδάφνης (Βικιπαίδεια).	28
Εικόνα 13. Tourelle (Πυργίσκος) (Βικιπαίδεια).	28
Εικόνα 14. Λήσταρχος Νταβέλης (Βικιπαίδεια).	31
Εικόνα 15. Σπήλαιο Νταβέλη (Βικιπαίδεια).	32
Εικόνα 16. Μεντρεσές Αθηνών (Βικιπαίδεια).	34
Εικόνα 17. Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων (Βικιπαίδεια).	35

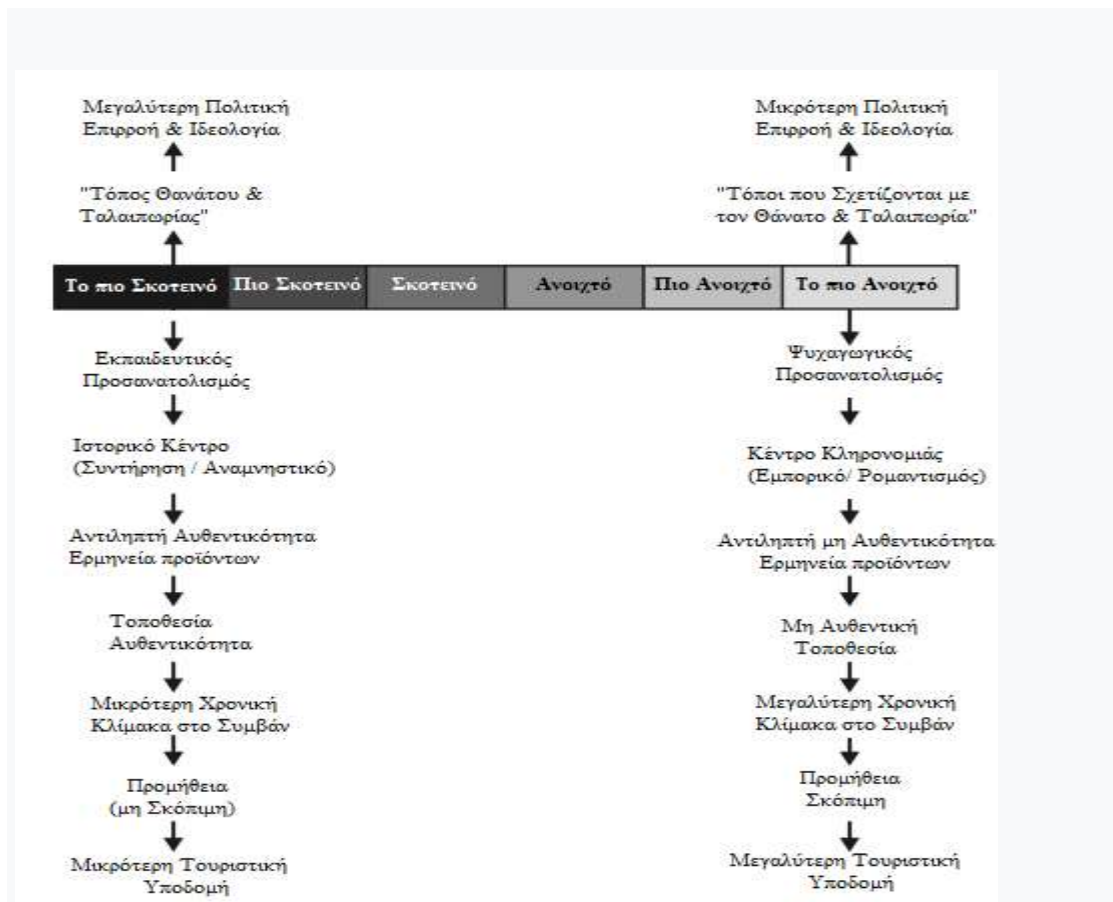
Πίνακας Γραφημάτων

Γράφημα 1. Κλίμακα Σκοτεινού Τουρισμού, (Stone, 2006)σελ. 151.	12
Γράφημα 2. Από την γέννησή της μέχρι την εγκατάσταση στο Ναύπλιο.....	21
Γράφημα 3. Από τον θάνατο του Ι.Καποδίστρια έως την πυρκαγιά στην οδό Πειραιώς.....	25
Γράφημα 4. Τα σπίτια της Δούκισσας στην Αθήνα.....	29
Γράφημα 5. Τεκμήρια και αρχεία (Ellis, 2000).	37
Γράφημα 6. Διαδρομή Αθήνας.....	39
Γράφημα 7. Διαδρομή Πεντέλης.....	40

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή

Ο τουρισμός αποτελεί έναν τομέα, με διαρκώς αυξανόμενη ανάπτυξη και κατά συνέπεια με μεγάλο αντίκτυπο στην οικονομία. Εξελίσσεται και διαμορφώνεται με βάση τα νέα ενδιαφέροντα που μπορεί να εμφανιστούν. Υπάρχουν ειδικές μορφές τουρισμού που προσελκύουν ανθρώπους με ειδικά ενδιαφέροντα. Μια τέτοια μορφή αποτελεί ο σκοτεινός τουρισμός. «Ο σκοτεινός τουρισμός, νοείται ως το είδος τουρισμού που περιλαμβάνει μια επίσκεψη σε πραγματικούς ή αναδημιουργημένους χώρους που συνδέονται με θάνατο, βάσανα, κακοτυχία ή το φαινομενικά μακάβριο» (Fonseca, 2016). Ο σκοτεινός τουρισμός δεν αποτελεί μια νέα έννοια. Καταστάσεις όπως θάνατοι, πόλεμοι, καταστροφές γοήτευαν πάντοτε τους ανθρώπους, με αποτέλεσμα την επιθυμία να επισκεφτούν τους τόπους, όπου συνέβησαν. Πολλές διαφορετικές ερμηνείες έχουν αποδοθεί για να εκφράσουν καλύτερα αυτό το είδος τουρισμού. Η επικρατέστερη μέχρι τώρα είναι ο «σκοτεινός». Η πρώτη ερμηνεία του ορισμού αποδόθηκε για πρώτη φορά από τους καθηγητές Lennon & Foley το 1996 (Stone, 2006) και αφορά επισκέπτες, οι οποίοι πάνε σε μέρη συνδεδεμένα με τραγικά συμβάντα, όπως για παράδειγμα ο θάνατος (Bing-Jin, 2016). Ως μορφή τουρισμού ξεκίνησε να χρονολογείται από τη Ρωμαϊκή εποχή, στις αρένες των μονομαχιών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Κολοσσαίο, το οποίο θεωρείται ένα από τα πρώτα αξιοθέατα σκοτεινού τουρισμού (Stone, 2006). Η πρώτη σύγχρονη εμφάνιση θα γίνει το 18ο αιώνα, όταν μεγάλος πληθυσμός ταξίδεψε στην Αγγλία με σκοπό να παρακολουθήσει το δημόσιο απαγχονισμό δύο δολοφόνων. Από αυτό το γεγονός και έπειτα, οι Άγγλοι θεωρούνται ως μεγάλοι υποστηρικτές του συγκεκριμένου είδους τουρισμού (Καρούτα, 2016). Όσο περνάει ο καιρός, ο σκοτεινός τουρισμός δεν περιλαμβάνει μόνο μέρη τα οποία συνδέονται με κάποιο δυσάρεστο γεγονός, αλλά και τοποθεσίες οι οποίες είναι βασισμένες σε ιστορίες και μύθους. Ο σκοτεινός τουρισμός χωρίζεται σε τέσσερις κατηγορίες: (α) Μαύρος τουρισμός (black tourism), ο οποίος βασίζεται στην απόλυτη σκοτεινή εμπειρία, όπου ο θάνατος είναι το κυρίαρχο θέμα (Sharpley & Stone, 2009) (β) Χλωμός τουρισμός (pale tourism) στον οποίο οι επισκέπτες βρίσκονται τυχαία στα μέρη που συνδέονται με τον σκοτεινό τουρισμό και δεν έχουν κάποιο ενδιαφέρον για το θάνατο. (γ) Ζήτηση για γκρι τουρισμό (grey tourism demand), οι επισκέπτες βρίσκονται σε απαγορευμένα μέρη. (δ) Προσφορά του γκρι τουρισμού (grey tourism supply), οι τοποθεσίες συνδέονταν αρχικά με τον θάνατο αλλά πλέον αποτελούν αξιοθέατο και οι τουρίστες που τα επισκέπτονται δεν έχουν καμία ιδέα για το «σκοτεινό» που μπορεί να κρύβεται από πίσω. Ιδιαίτερα γνωστό ως φαινόμενο θα γίνει με την βοήθεια των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) τον 20ο αιώνα. Δεν προβάλλουν μόνο θέματα για ενημέρωση αλλά προβάλλουν και εικόνες και μαρτυρίες, με σκοπό την ευαισθητοποίηση των επισκεπτών και την αύξηση του ενδιαφέροντος προς τα θύματα (Καρούτα, 2016). Ο σκοτεινός τουρισμός συνδέεται τόσο με το παρελθόν, όσο και με την ηθική και τον θάνατο και για αυτό χαρακτηρίζεται ως μια ιδιαίτερη μορφή τουρισμού (Niemiälä, 2010). Ο τουρίστας θα έχει μια πιο βιωματική εμπειρία, όσο πιο πολύ συνδέεται με τον τόπο που επισκέπτεται. Έτσι, καταλαβαίνουμε ότι ο επισκέπτης δεν

συνδέεται μόνο με τον χώρο κάθε αυτό, αλλά και με την τραγική ιστορία που υπάρχει σε κάθε χώρο.

Γράφημα 1. Κλίμακα Σκοτεινού Τουρισμού, (Stone, 2006)σελ. 151.

Κάποιοι τουρίστες σέβονται τα γεγονότα που έχουν συμβεί και τα αντιμετωπίζουν ως σημαντικές διαθήκες, αφού υπενθυμίζουν στην ανθρωπότητα τα λάθη της και βοηθούν να μην συμβούν ξανά (Stone, 2006). Άλλοι επισκέπτονται μέρη σκοτεινού τουρισμού καθώς ικανοποιούνται μέσα από το αίσθημα του μακάβριου, ενώ είναι και εκείνοι όπου μέσα από αυτή την εμπειρία που ζουν αντιλαμβάνονται πόσο μικρή είναι τελικά η ζωή (Λύτρας, 2014). Σε άλλη περίπτωση μπορεί να είναι ιστορικοί ή ερευνητές. Οι Seaton και Lennon έχουν εκφράσει πως η ανάγκη για επίσκεψη σε μέρη που συνδέονται με τον σκοτεινό τουρισμό, μπορεί να είναι απόρροια δύο πραγμάτων. Το πρώτο αναφέρεται στην ικανοποίηση του ανθρώπου να γίνεται μάρτυρας της τραγικής κατάστασης του άλλου, κάτι που συνάγει και με την ψυχολογική φύση των ατόμων και το δεύτερο συνδέεται με την αποδοχή του θανάτου. Επιπλέον έρευνες που έχουν να κάνουν με τον σκοτεινό τουρισμό ως την συνέχεια άλλων ειδών τουρισμών, έχουν εντάξει ως κίνητρο το ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά (Du, 2013). Ωστόσο, για οποιαδήποτε κατηγορία μιλάμε δεν υπάρχει σχετικός κώδικας δεοντολογίας όσον αφορά την επίσκεψη σε αντίστοιχα μέρη, αλλά ούτε και κανόνες για το πώς να τα τιμάμε (Gaya, 2013). Βλέποντας την όλο και μεγαλύτερη ανταπόκριση των επισκεπτών σε προορισμούς σκοτεινού τουρισμού, οι χώρες δεν άργησαν να αντιληφθούν τα οικονομικά οφέλη που κρύβονται πίσω από αυτή την

ιδιαίτερη μορφή τουρισμού. Καθώς περνάει καιρός, όλο και περισσότερες χώρες συνδυάζουν τον σκοτεινό τουρισμό μαζί με μορφές τουρισμού όπως ο ιστορικός και ο θρησκευτικός τουρισμός, χτίζοντας με αυτό τον τρόπο κερδοφόρες επιχειρήσεις. Με βάση την διεξαγωγή έρευνας του Tourism Review Media που έγινε το 2020, κατατάσσει τους παρακάτω προορισμούς ως τους επτά κορυφαίους σχετικούς με τον σκοτεινό τουρισμό:

1. Concentration camp Auschwitz, Poland (Στρατόπεδο συγκέντρωσης Άουσβιτς, Πολωνία)

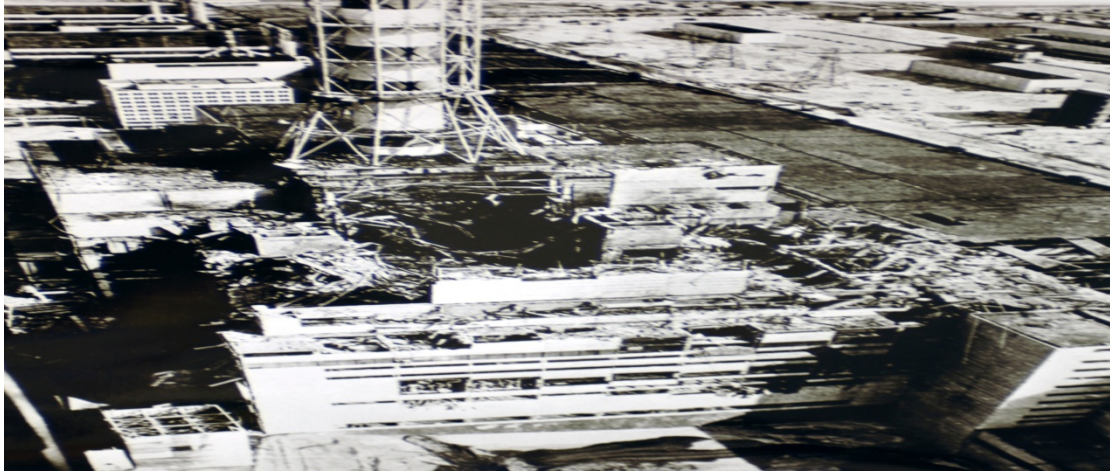
Στη διάρκεια του Δευτέρου παγκοσμίου πολέμου αποτελούσε, μαζί με άλλα στρατόπεδα, από τα μεγαλύτερα γερμανικά στρατόπεδα συγκέντρωσης. Κόσμος προερχόμενος από όλη την Ευρώπη απελάθηκε στο συγκεκριμένο στρατόπεδο, εκ των οποίων περίπου το 90% ήταν Εβραίοι κι έως 1,5 εκατομμύρια άνθρωποι δολοφονήθηκαν εκεί. Ως αποτέλεσμα, το συγκεκριμένο στρατόπεδο αποτελεί έναν από τους πιο διάσημους σκοτεινούς τουριστικούς προορισμούς σε όλο τον κόσμο. Σήμερα, η είσοδος είναι ελεύθερη και υπάρχει δυνατότητα επίσκεψης στους εσωτερικούς χώρους, όπου κρατούνταν οι κρατούμενοι.

Εικόνα 1. [Concentration camp Auschwitz, Poland](#), (Βικιπαίδεια).

2. Chernobyl, Ukraine (Τσερνομπίλ, Ουκρανία)

Η έκρηξη που έγινε το 1986, είχε ως αποτέλεσμα το σκίσιμο του αντιδραστήρα 4 του σταθμού παραγωγής ενέργειας, με κατάληξη την πρόκληση του χειρότερου πυρηνικού ατυχήματος έως και σήμερα. Ως αποτέλεσμα, δημιουργήθηκε μια απαγορευμένη περιοχή 30 χιλιομέτρων γύρω από το εργοστάσιο. Το 2016 επισκέφτηκαν τον προορισμό 36,000 άνθρωποι.

Εικόνα 2. [Chernobyl, Ukraine \(Τσερνομπίλ, Ουκρανία\)](#) (Βικιπαίδεια).

3. Volcano creeks in Pompeii, Italy (Ηφαίστειο Βεζούβιος στην Πομπηία, Ιταλία)

Βρίσκεται στην νότια Ιταλία και εξερράγη το 79 μ.Χ., με αποτέλεσμα όλη η αρχαία πόλη της Πομπηίας να καταστραφεί. Η Πομπηία αποκαλύφθηκε από αρχαιολόγους και τα ερείπια, συμπεριλαμβανομένων των απανθρακωμένων ανθρώπων. Σήμερα, μπορεί να επισκεφτεί και να παρατηρηθεί από τους επισκέπτες.

Εικόνα 3. [Volcano creeks in Pompeii, Italy \(Ηφαίστειο Βεζούβιος στην Πομπηία, Ιταλία\)](#) (Βικιπαίδεια).

4. Hiroshima Peace Memorial, Japan (Μνημείο Ειρήνης Χιροσίμα, Ιαπωνία)

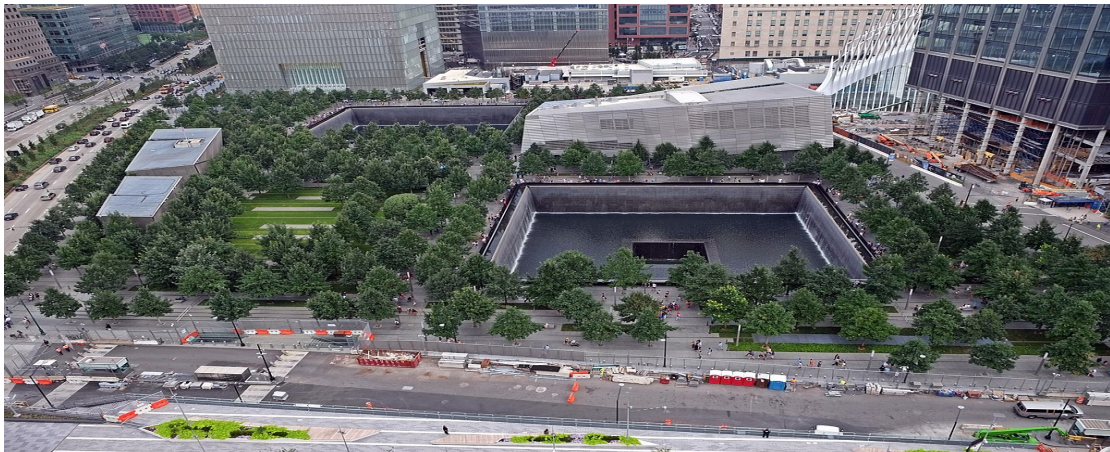
Μετά τη δοκιμή πυρηνικών όπλων στην Bikini Atoll, η ΗΠΑ στην ουσία στόχευε στην Ιαπωνία, όπου τελικά θα καταλήξει σε επίθεση, στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι. Στο σύνολο έως 226 χιλιάδες άνθρωποι σκοτώθηκαν, ως αποτέλεσμα της πτώσης της ατομικής βόμβας. Σήμερα, το σημείο είναι γνωστό ως μνημείο ειρήνης της Χιροσίμα.

Εικόνα 4. [Hiroshima Peace Memorial, Japan \(Μνημείο Ειρήνης Χιροσίμα, Ιαπωνία\)](#) (Βικιπαίδεια).

5. 9/11 Memorial, New York (Μνημείο 11ης Σεπτεμβρίου, Νέα Υόρκη)

Ένας επιπλέον δημοφιλής προορισμός, είναι στη Νέα Υόρκη. Ύστερα από την τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, δημιουργήθηκαν μνημεία και μουσεία. Πλήθος τουριστών τα επισκέπτονται όταν βρίσκονται στη πόλη.

Εικόνα 5. [9/11 Memorial, New York \(Μνημείο 11ης Σεπτεμβρίου, Νέα Υόρκη\)](#) (Βικιπαίδεια).

6. Killing Fields, Cambodia (Καμπότζη)

Η τοποθεσία «Killing Fields» περιλαμβάνει 300 περιοχές στην Καμπότζη, στις οποίες έγιναν μαζικές δολοφονίες, ύστερα από διαταγή του Καμποτζιανού δικτάτορα Pol Pot. Ο αριθμός των ατόμων που πέθαναν ξεπερνάει τους 100.000. Από το 1975 έως το 1979 πάνω από 17 χιλιάδες άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους εκεί. Στο μνημείο, βρίσκεται μια βιτρίνα με 5,000 κρανία, τα οποία ο επισκέπτης μπορεί να δει.

Εικόνα 6. [Killing Fields, Cambodia \(Καμπότζη\)](#) (Βικιπαίδεια).

7. Bikini Atoll, the Marshall Islands (Νήσοι Μάρσαλ)

Η τοποθεσία Bikini Atoll, τοποθετείται στους Νήσους Μάρσαλ και αποτελεί αρχιπέλαγος στον Ειρηνικό. Οι ΗΠΑ, ύστερα από δοκιμές πυρηνικών όπλων στις τοποθεσίες αυτές, προκάλεσαν την φυγή των ατόμων από την πατρίδα τους και την εγκατάσταση αυτών σε ένα νησί, στο οποίο δεν κατοικούσε κανείς, με σκοπό τον γυρισμό των ατόμων όταν τελειώσει όλο αυτό. Ως αποτέλεσμα όμως, είχε την πρόκληση μεγάλης μόλυνσης του νησιού και τελικά οι κάτοικοι δεν μπόρεσαν ποτέ να γυρίσουν πάλι στη πατρίδα τους. Ακόμα υπάρχουν δύο ναυάγια ιαπωνικών πολεμικών πλοίων. Σήμερα, μπορεί να βουτήξεις εκεί.

Εικόνα 7. [Bikini Atoll, the Marshall Islands \(Νήσοι Μάρσαλ\)](#) (Βικιπαίδεια).

Με βάση τα παραπάνω παραδείγματα, προορισμοί που έχουν ενταχθεί στη κατηγορία σκοτεινού τουρισμού, αποτελούν προορισμούς που από πίσω κρύβουν μια θλιβερή ιστορία, είτε έχει να κάνει με πολέμους, είτε μέχρι και δολοφονίες. Επομένως, το κοινό χαρακτηριστικό όλων των τοποθεσιών του τουρισμού αυτού είναι η θλιβερή ιστορία που χαρακτηρίζει τη κάθε τοποθεσία, με αποτέλεσμα να επιλέγονται με αυτό τον τρόπο. Όσον αφορά το πώς πρέπει να συμπεριφέρεται ο επισκέπτης σε τέτοια μέρη, η απάντηση είναι μια. Με σεβασμό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αντίθετης συμπεριφοράς αποτελεί το

στρατόπεδο του Άουσβιτς. Οι τουρίστες έβγαζαν φωτογραφίες χαμογελαστοί μπροστά στις περίφημες γραμμές του τρένου, κοινοποιώντας τα συγκεκριμένα στιγμιότυπα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το μουσείο ζήτησε να σταματήσουν να ποστάρουν τέτοιες φωτογραφίες και να σεβαστούν τη μνήμη που υπάρχει στο χώρο που επισκέπτονται. Οι επισκέπτες τέτοιων τόπων θα πρέπει να αποφεύγουν τις χαρούμενες φωτογραφίες για τον λόγο που αναφέραμε παραπάνω. Επίσης, να αποφεύγουν να πάρουν κάποιο αναμνηστικό από τον σκοτεινό τουριστικό χώρο. Αν και ακούγεται αρκετά ακίνδυνο, το να αφαιρέσεις και να πάρεις μαζί σου ένα λουλούδι ή μια πέτρα ή κάποιο άλλο μικρό αντικείμενο, εξακολουθεί να είναι λάθος. Οι τοποθεσίες αυτές πρέπει να μένουν ανέπαφες. Οι επισκέπτες έχουν την δυνατότητα να επισκεφτούν τα μέρη σκοτεινού τουρισμού που θέλουν με ελεύθερη πρόσβαση ή με την αγορά εισιτηρίου και την δυνατότητα ξενάγησης. Η περιήγηση μπορεί να είναι ομαδική, ατομική ή ηχητική, με τη βοήθεια της τεχνολογίας. Αυτό εξαρτάται από την εκάστοτε τοποθεσία. Οι επισκέπτες έχουν την δυνατότητα να αγοράσουν το εισιτήριό τους και μέσω διαδικτύου. Οι περισσότερες τοποθεσίες προσφέρουν αυτή τη δυνατότητα. Επιπλέον, έχουν δημιουργηθεί site τα οποία αφορούν τοποθεσίες σκοτεινού τουρισμού και σε βοηθούν να επιλέξεις τον προορισμό σου ανάλογα με την χώρα που θέλεις να επισκεφτείς. Ένα από αυτά αποτελεί και το συγκεκριμένο: [The Home of Dark Tourism](#). Σε αντίθεση, η Ελλάδα προβάλλεται ως ένα πρότυπο μιας χώρας ηλιόλουστης, με μοναδικές παραλίες και ιδανικό κλίμα. Η προβολή αυτών των χαρακτηριστικών της χώρας φέρνει σημαντικά κέρδη. Ως εκ τούτου, είναι λογικό οι περισσότεροι τουρίστες να μην ξέρουν διαφορετικά είδη τουρισμού που έχουν ξεκινήσει να εμφανίζονται σε μικρότερη κλίμακα. Ο θάνατος, η καταστροφή και η αναγέννηση είναι στοιχεία, τα οποία μπορούν να κατατάξουν την Ελλάδα στις πρώτες θέσεις ανάμεσα στις χώρες με τα πιο περίεργα ή απλά ενδιαφέροντα μέρη και για μια διαφορετική μορφή τουρισμού. Πέρα από τα παραδοσιακά στοιχεία της θάλασσας, του ήλιου και του Παρθενώνα. Στην Ελλάδα διαδραματίστηκαν σημαντικοί πόλεμοι και τραγωδίες, με αποτέλεσμα αυτά τα γεγονότα να γίνουν η αφορμή για τη δημιουργία πολλών μύθων και θρύλων, οι οποίοι θα παίξουν σημαντικό ρόλο και στη σύγχρονη εποχή. Σε αντίθεση με άλλες χώρες του εξωτερικού, η Ελλάδα δεν έχει προωθήσει τον σκοτεινό τουρισμό όσο θα μπορούσε. Άλλες χώρες, όπως η Αγγλία, έχουν εκμεταλλευτεί τις υποδομές και έχουν δημιουργήσει κατάλληλες στρατηγικές προώθησης και μάρκετινγκ. Με αυτόν τον τρόπο, ο σκοτεινός τουρισμός γίνεται μια αυτόνομη και συνεχώς εξελισσόμενη μορφή τουρισμού. Ο τοπικός πληθυσμός της χώρας αδυνατεί να κατανοήσει την έννοια και το υπόβαθρο του συγκεκριμένου τουρισμού. Ως αποτέλεσμα, δεν υπάρχει κίνητρο και ενδιαφέρον για την ανάπτυξή του. Υπάρχουν πολλές προκλήσεις για την ορθή αντιμετώπιση του παράγοντα αυτού, που θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τα στελέχη διαχείρισης σκοτεινών αξιοθέατων. Μία πρακτική που πρέπει να προσέξουν όσοι σχεδιάσουν προγράμματα σκοτεινού τουρισμού είναι να μην αλλοιώσουν τον χαρακτήρα αυτών των αξιοθέατων με άστοχες παρεμβάσεις (Light, 2017). Ένα επιπλέον ζήτημα που θα πρέπει να διαχειριστούν είναι αυτό της διαφοροποίησης του κοινού που θα επισκεφθούν τα μέρη σκοτεινού τουρισμού. Ο Ashworth χώρισε τους επισκέπτες σκοτεινών προορισμών σε τρεις κατηγορίες:

- a) τα θύματα
- b) τους θύτες
- c) τους παρατηρητές

d) τους τουρίστες

Τα θύματα είναι οι διαχειριστές και οι ιδιοκτήτες των τοποθεσιών. Οι θύτες εκφράζονται μέσα από τα μνημεία και τις ιστορίες που κουβαλάνε. Οι παρατηρητές αποτελούν σύνολο ατόμων που φιλοξενούν τα αξιοθέατα και παίζουν τον ρόλο του οικοδεσπότη. Η προώθηση των περιοχών που συνδέονται με τον θάνατο και άλλα παρόμοια τραγικά γεγονότα, είναι δύσκολη λόγω της περιορισμένης βιβλιογραφίας. Επίσης, οι ερευνητές του marketing δεν έχουν δώσει όση προσοχή θα έπρεπε στο πεδίο του σκοτεινού τουρισμού. Οι ενασχολούμενοι με το marketing πρέπει να παρουσιάζουν την σύνδεση των τοποθεσιών αυτών με τον θάνατο, ως κάτι το οποίο μπορεί να είναι ενδιαφέρον για τον επισκέπτη, ώστε να υπάρχει εξέλιξη γύρω από αυτό (Light, 2017). Ο σκοτεινός τουρισμός παρέχει δυνατότητες ανάπτυξης περιοχών, όπως κάθε άλλη μορφή τουρισμού. Θέματα όπως η προκατάληψη, η άγνοια των προοπτικών και ανησυχίες για τον στιγματισμό μιας περιοχής, καθυστερούν την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού σε κράτη με σημαντικά σκοτεινά αξιοθέατα. Αυτά τα εμπόδια θα πρέπει να ξεπεραστούν και στην Ελλάδα, ώστε να μπορέσει να αποκομίσει τα οφέλη του σκοτεινού τουρισμού.

1.1 Πλαίσιο, σκοπός και στόχοι της πτυχιακής εργασίας

Η θεματική της παρούσας πτυχιακής εργασίας, περιλαμβάνει τη μετάβαση από τις πληροφορίες που μπορούμε να αντλήσουμε από τα αρχεία και το διαδίκτυο, ως τη δημιουργία μιας διαδρομής σκοτεινού τουρισμού στην Αθήνα. Επιπλέον, εξετάζονται πρόσωπα και γεγονότα της περιόδου του 19^{ου} αιώνα, με σκοπό την ξενάγηση σε μέρη της Αθήνας του σήμερα και τη διαφοροποίησή τους με το παρελθόν. Στόχος είναι η άντληση και η σωστή διαχείριση των πληροφοριών, ώστε να ανακαλύψουμε νέες πτυχές του παρελθόντος σε μέρη που μας είναι ήδη γνωστά. Έτσι, ο σκοτεινός τουρισμός θα διαδοθεί και θα αποτελέσει μια επιπλέον μορφή τουρισμού και για την Ελλάδα.

1.2 Μεθοδολογία

Η πτυχιακή εργασία είναι απόρροια της ανάλυσης των 26 επιστημονικών άρθρων που μελετήθηκαν, καθώς και των ηλεκτρονικών πηγών και των ηλεκτρονικών αρχείων, με στόχο την συλλογή πληροφοριών για πρόσωπα και γεγονότα του 19^{ου} αιώνα. Μέσα από αυτές τις πληροφορίες δημιούργησα μέσω του My Maps τα κύρια σημεία τόσο σε Αθήνα, όσο και στην Πεντέλη, για τη διαδρομή του σκοτεινού τουρισμού. Επομένως, η πτυχιακή εργασία βασίζεται στη βιβλιογραφική έρευνα και αποσκοπεί στη δημιουργία μιας σκοτεινής διαδρομής.

1.3 Περιορισμοί

Η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε για την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας δεν έτυχε σε περιορισμούς. Πιο συγκεκριμένα, τα επιστημονικά άρθρα είχαν ανοικτή πρόσβαση (open access) διότι μέσω της δωρεάν υπηρεσίας του εικονικού ιδιωτικού δικτύου VPN που προσφέρει το Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής δόθηκε η δυνατότητα πρόσβασης στο πλήρες κείμενο των επιστημονικών ερευνών.

1.4 Ορισμοί

Σκοτεινός τουρισμός: «Ο σκοτεινός τουρισμός περιλαμβάνει περιηγήσεις και επισκέψεις σε δραματικά φορτισμένους τόπους κυρίως από ιστορικά γεγονότα, αλλά και από μυθοπλασία» ([Βικιπαίδεια](#)).

Αρχείο: «Αρχείο θεωρείται μια συλλογή τεκμηρίων ιστορικής σημασίας, συνήθως ανεξαρτήτως μορφής, χρονολογίας και ύλης, που φυλάσσει ή παράγει οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, οποιοσδήποτε οργανισμός δημόσιος ή ιδιωτικός στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του» (Γιανακκόπουλος,2015).

Φιλελληνισμός: «Ως ιδεολογικό και πολιτικό κίνημα και ως λογοτεχνικό ρεύμα, αυτή η αγάπη των ξένων αλλά και η δηλούμενη εύνοια και ενδιαφέρον υπέρ των ελληνικών θέσεων, ιδιαίτερα κατά την περίοδο πριν και κατά την Ελληνική Επανάσταση του 1821 με ηθική και υλική συμπαράσταση, καθιερώθηκε να λέγεται Φιλελληνισμός» ([Βικιπαίδεια](#)).

Πολιτιστική κληρονομιά: «Ο όρος Πολιτιστική Κληρονομιά περιλαμβάνει τον απτό πολιτισμό (όπως κτίρια, μνημεία, τοπία, βιβλία, έργα τέχνης και τεκμήρια), τον άυλο πολιτισμό (όπως τη λαογραφία, τις παραδόσεις, τη γλώσσα και τη γνώση) και τη 'φυσική' κληρονομιά, που περιλαμβάνει σημαντικά πολιτιστικά τοπία και βιοποικιλότητα» ([Βικιπαίδεια](#)).

Μουσείο: «Το Μουσείο είναι ένας μη-κερδοσκοπικός, μόνιμος θεσμός/ οργανισμός, στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της, ανοιχτός στο κοινό, ο οποίος αποκτά, συντηρεί, ερευνά, προβάλλει και εκθέτει την υλική και άυλη κληρονομιά της ανθρωπότητας και του περιβάλλοντός της, με στόχο την εκπαίδευση, μελέτη και ψυχαγωγία» ([Βικιπαίδεια](#)).

Φυλακή: «Η φυλακή ή Σωφρονιστικό κατάστημα, είναι μια εγκατάσταση στην οποία οι τρόφιμοι κρατούνται παρά τη θέλησή τους και χάνουν πολλές από τις ελευθερίες τους υπό την επίβλεψη του κράτους ως μια μορφή ποινής» ([Βικιπαίδεια](#)).

Ίδρυμα: «Είναι ένας οργανισμός, κερδοσκοπικός ή μη, ο οποίος εξυπηρετεί ένα συγκεκριμένο σκοπό» ([Βικιπαίδεια](#)).

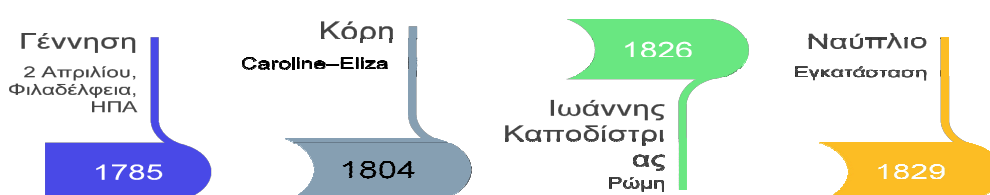
1.5 Οργάνωση Κεφαλαίων Διάρθρωση της Εργασίας

Η παρούσα εργασία αποτελείται από 4 κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο είναι το παρόν κεφάλαιο και περιλαμβάνει την εισαγωγή, το πλαίσιο, τους στόχους, τη μεθοδολογία, τους ορισμούς και τους περιορισμούς της πτυχιακής εργασίας. Τα κεφάλαια δύο και τρία παρουσιάζουν πληροφορίες για τη Δούκισσα της Πλακεντίας, τις σχέσεις που είχε συνάψει, καθώς και μέρη τα οποία αλλιώς τα γνωρίζουμε σήμερα αλλά κρύβουν μία ιστορία από πίσω. Αναπτύσσουμε τα σκοτεινά σημεία σε Αθήνα και Πεντέλη, μέσα από αρχεία, μελέτες ιστορικών και ηλεκτρονικών πηγών, με στόχο την δημιουργία μιας σκοτεινής διαδρομής. Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο γίνεται μία ανακεφαλαίωση, αναλύονται τα συμπεράσματα και οι τυχόν μελλοντικές ή πρακτικές προεκτάσεις της παρούσας έρευνας.

Κεφάλαιο 2. Πληροφορίες και διαδρομή σκοτεινού τουρισμού

Αυτό το κεφάλαιο αφιερώνεται στην ανάλυση και αξιοποίηση των βιβλιογραφικών και ηλεκτρονικών πηγών για την δημιουργία της διαδρομής του σκοτεινού τουρισμού.

Κεφάλαιο 2.1 Σοφία ντε Μαρμπουά Λεμπράν – Sophie de Marbois-Lebrun (1785-1854) – Η δούκισσα της Πλακεντίας

Γράφημα 2. Από την γέννησή της μέχρι την εγκατάσταση στο Ναύπλιο.

Η Σοφία ντε Μαρμπουά Λεμπράν γεννήθηκε στις 2 Απριλίου 1785, στη Φιλαδέλφεια των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Υπήρξε φιλελληνής Αμερικανο-Γαλλίδα και κόρη Γάλλου διπλωμάτη, του Μαρκησίου Φρανσουά Μπαρμπέ ντε Μαρμπουά και της Αμερικανίδας Ελίζαμπεθ Μουρ, η οποία υπήρξε κόρη του κυβερνήτη της Πενσυλβάνιας. Το 1804, σε ηλικία 20 ετών, παντρεύτηκε τον στρατηγό Σαρλ Λεμπρύν. Την ίδια χρονιά, απέκτησαν μαζί μια κόρη. Της έδωσαν το όνομα Ελίζα. Η Σοφία την αγαπούσε υπερβολικά και παθολογικά. Εξαρχής οι σχέσεις ανάμεσα στο ζευγάρι ήταν προβληματικές. Σε σύντομο χρονικό διάστημα αποφάσισαν να ζήσουν χωριστά, χωρίς ωστόσο να το επισημοποιήσουν ποτέ με ένα διαζύγιο. Για αυτό το λόγο η Σοφία έφυγε από την Γαλλία και εγκαταστάθηκε στην Ιταλία. Η συνεισφορά, τόσο της ίδιας, όσο και της κόρης της Ελίζας, κατά την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης ήταν σημαντική. Συγκεκριμένα, συμμετείχε ως ενεργό μέλος του Φιλελληνικού Κομιτάτου, με το να πουλάει τα κοσμήματά της και να προσφέρει χρήματα, ως και δεκατέσσερις χιλιάδες φράγκα. Γενικά, διέθεσαν αρκετά χρήματα για την απελευθέρωση των Ελλήνων και ήταν γνωστές λόγω του απελευθερωτικού τους αγώνα. Το 1826 γνωρίζεται με τον Ιωάννη Καποδίστρια στη Ρώμη, όπου εντυπωσιάζεται με τη μόρφωσή του. Τον Δεκέμβριο του 1829 μεταφέρεται στο Ναύπλιο μαζί με την κόρη της. Ταξίδεψε από την Κέρκυρα με το πλοίο «Άρης», με κυβερνήτη του τον Ι. Μιαούλη. Το πλοίο το είχε διαθέσει ο Καποδίστριας. Εκεί θα διαμείνουν σχεδόν ένα χρόνο.

Εικόνα 8. [Sophie de Marbois, duchess of Piacenza](#) (Βικιπαίδεια).

Από φανατική οπαδός του Καποδίστρια, μετατράπηκε σε μισητή εχθρό του. Παρακολουθώντας τα τεκταινόμενα στην Ελλάδα, δεν συμφωνούσε πλέον με την πολιτική του και πίστευε πως η δράση του είχε αρνητικό αντίκτυπο στην Ελλάδα. Αφού παρέμεινε στην Ελλάδα για 17 μήνες, επέστρεψε στην Ιταλία μαζί με την κόρη της. Τον Οκτώβριο του 1831 βρισκόταν στη Ρώμη, όπου έμαθε για τη δολοφονία του Καποδίστρια, στις 9 του μήνα. Η Δούκισσα υπερασπίστηκε τους Μαυρομιχαλαίους δολοφόνους του. Ωστόσο, μέσα από παλιές επιστολές αποδεικνύεται πως ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης και η Δούκισσα θα αναπτύξουν μεταξύ τους αργότερα μια δικαστική διαμάχη, η οποία αφορούσε χρήματα δωρεάς. Η Δούκισσα της Πλακεντίας, του είχε ζητήσει χρήματα δωρεάς, τα οποία ο Μαυρομιχάλης υποστήριζε ότι της τα έχει επιστρέψει. Ο Μαυρομιχάλης ζητά από τον παραλήπτη να του αποστείλει τα έγγραφα του γάμου και του διαζευκτηρίου του Δούκα της Πλακεντίας και της Δούκισσας έτσι ώστε να μπορέσει να υποστηρίξει στο δικαστήριο ότι η Δούκισσα δεν μπορεί να έχει καμία αξίωση, αφού τα χρήματα ήταν του συζύγου της. Μετά από ένα σύντομο χρονικό διάστημα διαμονής στη Φλωρεντία, επέστρεψε στην Ελλάδα, μετά από μεγάλη επιθυμία. Το 1834 μετακομίζει στην Αθήνα και επενδύει σε γη. Η Δούκισσα βοήθησε οικονομικά την τότε νεοσύστατη δημοτική εκπαίδευση και ανέλαβε την εκπαίδευση δώδεκα θυγατέρων αγωνιστών. Ευεργέτησε το Δημόσιο, ενώ η κόρης της Ελίζα πούλησε όσα κοσμήματα είχε στη διάθεσή της, ώστε όσα χρήματα μαζέψει, να τα διαθέσει για τους φτωχούς. Λέγεται πως στο σύνολο, το ποσό που συγκεντρώθηκε και από τις δύο, φτάνει τα 45.000 φράγκα. Το 1836 θα αναχωρήσει μαζί με την κόρη της για την Οθωμανική Ασία. Εκεί η κόρης της θα αρρωστήσει, μέσα σε διάρκεια ενός έτους και τελικά θα πεθάνει, το 1837 από σθητικό νόσημα, στη Βηρυτό, πρωτεύουσα του Λιβάνου. Ο θάνατός της φαίνεται να οφείλεται στην εξάπλωση της πανώλης, γνωστή και ως πανούκλα. Η Δούκισσα δεν κατάφερε να ξεπεράσει τον θάνατο της κόρης της. Για αυτό το λόγο, βαλσάμωσε τη σορό της και την μετέφερε μαζί της στην Ελλάδα, στο σπίτι της στην οδό Πειραιώς. Τοποθέτησε τη σορό στο υπόγειο του σπιτιού. Συχνά ακουγόntonτουσαν οι κραυγές της, ενώ τις περισσότερες ώρες της ημέρας της, της περνούσε στο υπόγειο του σπιτιού, δίπλα στο άψυχο σώμα της κόρης της. Συμπεριφερόταν σαν η κόρη της να είναι ακόμα ζωντανή και για αυτό δεν άφηνε κανέναν να πλησιάσει το δωμάτιο.

Κεφάλαιο 2.2 Ορφανοτροφείο Χατζηκώνστα – Ιερός ναός Αγίου Γεωργίου

Αφού πέρασαν δέκα χρόνια από το θάνατο της Ελίζας, η κατοικία στην οδό Πειραιώς, πιάνει φωτιά και καταστρέφεται ολοσχερώς, στις 19 Δεκεμβρίου 1847. Εκεί, ύστερα από διάταγμα του Όθωνα, το 1853, υλοποιήθηκε η επιθυμία του Γεώργιου Χατζηκώνστα, που είχε εκφράσει μέσα από τη διαθήκη του, τη λειτουργία ενός ορφανοτροφείου. Η διαθήκη έγραφε τον όρο της δημιουργίας «εντός των ορίων του δήμου της πόλεως των Αθηνών ένα ορφανοτροφικό κατάστημα επ' ονόματι Γεωργίου και Αικατερίνης Χατζηκώνστα προς περίθαλψιν και διατροφήν πτωχών και απόρων (αρρένων) παιδων». Το ίδρυμα θα ανατεθεί στην υψηλή εποπτεία του βασιλιά. Θα λειτουργεί με διοικητικό συμβούλιο αμισθί και μέσα από δωρεές. Μέσα στους όρους περιλαμβανόταν το κτίριο του ορφανοτροφείου να επέλθει σε οικοπέδο του δημοσίου. Αυτό θα αργήσει πολύ να γίνει. Τελικά, άρχισε τη λειτουργία του σε κάποια ακατοίκητη έπαυλη της οδού Κεραμικού, το 1856, όπου θα υποδεχθεί και το πρώτο παιδί. Τη λύση στο πρόβλημα δίνουν τελικά τα αδέρφια Βράνη, γιοι του Καστοριανού Κωνσταντίνου Βράνη, ο οποίος είχε επενδύσει στην Αθήνα και ήταν από τους πρώτους μετόχους της Εθνικής Τραπέζης. Επιπλέον, ο Κ. Βράνης αποτέλεσε και υποδιευθυντής της Τραπέζης, το 1841. Διαθέτουν το σπίτι του αποθανόντος πατέρα τους, το οποίο βρισκόταν επί της οδού Πειραιώς, καθώς και χρήματα για τη μετατροπή του σε ορφανοτροφείο. Η μεγάλη επιδημία της χολέρας, το 1854 θα αφήσει πολλά παιδιά ορφανά. Λόγω αυτής της εξέλιξης πολλά παιδιά είχαν ανάγκη για φροντίδα και περίθαλψη. Έτσι, δημιουργήθηκε το πρόβλημα της μη επάρκειας χώρου. Θα ακολουθήσει η διάθεση παρακειμένων οικείων. Ένα από αυτά και το σπίτι της Δούκισσας της Πλακεντίας, το οποίο μετά τη φωτιά θα ανακατασκευαστεί και θα διατεθεί για το συγκεκριμένο σκοπό. Το ίδρυμα πέρα από τη στέγαση και το φαγητό, κάλυπτε και την εκπαίδευση των παιδιών, στα γράμματα και στις τέχνες. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας του Μεταξά, αλλάζει η χρήση του και μετατρέπεται σε σωφρονιστικό ίδρυμα, αφού πρώτα είχε επιταχθεί από την Ελληνική Βασιλική Χωροφυλακή. Κατά τη διάρκεια της Κατοχής βασικοί κρατούμενοι ήταν αντιστασιακοί, των οποίων η ζωή εξαρτιόταν από τους Ναζί. Κάποιοι κατάφεραν να γλιτώσουν, ένας εκ των οποίων ο ποιητής Τάσος Λειβαδίτης. Μόλις τα πράγματα αρχίζουν να ηρεμούν, το κτίριο ερημώνεται. Το 1963 χτίζεται το νέο ορφανοτροφείο, στη λεωφόρο Κηφισίας. Η Ελένη Δημητρίου, η οποία υπήρξε σύζυγος του εγγονού Χατζηκώνστα, αναθέτει το 1889 στον Τσίλερ, τον σχεδιασμό μικρού ναού, αφιερωμένου στον Άγιο Γεώργιο, στο συγκρότημα του ορφανοτροφείου Χατζηκώνστα. Ο ναός είναι ρομανικού ρυθμού και αποτελεί το μοναδικό κατάλοιπο που σώζεται από το έργο της οικογένειας.

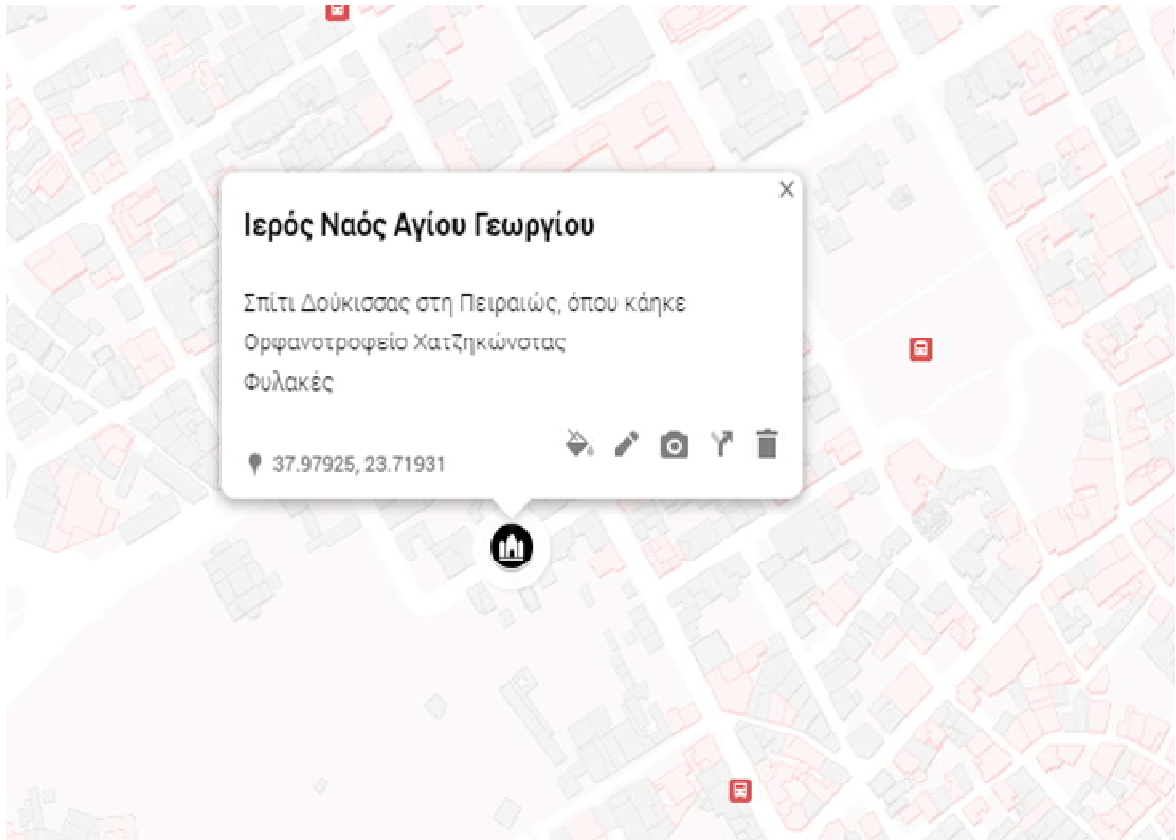

Εικόνα 9. [Το έμβλημα του ιδρύματος, ο πελαργός με τα μικρά του](#) (Βικιπαίδεια).

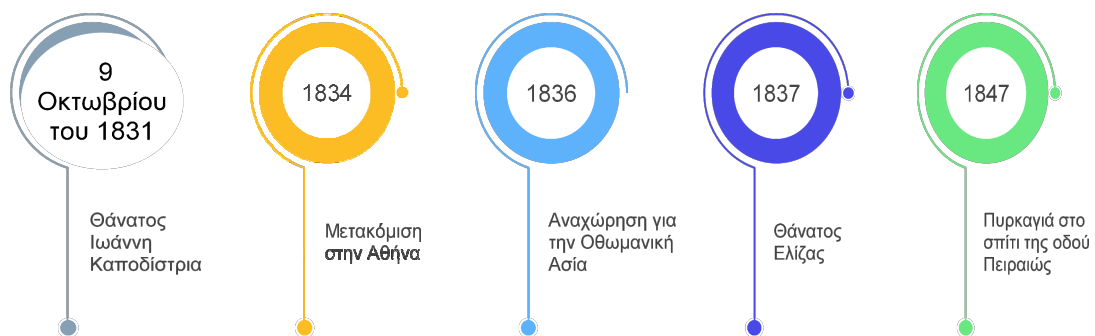
Εικόνα 10. [Το Ορφανοτροφείο Χατζηκώστα, φωτογραφία 19ου αιώνα](#) (Βικιπαίδεια)

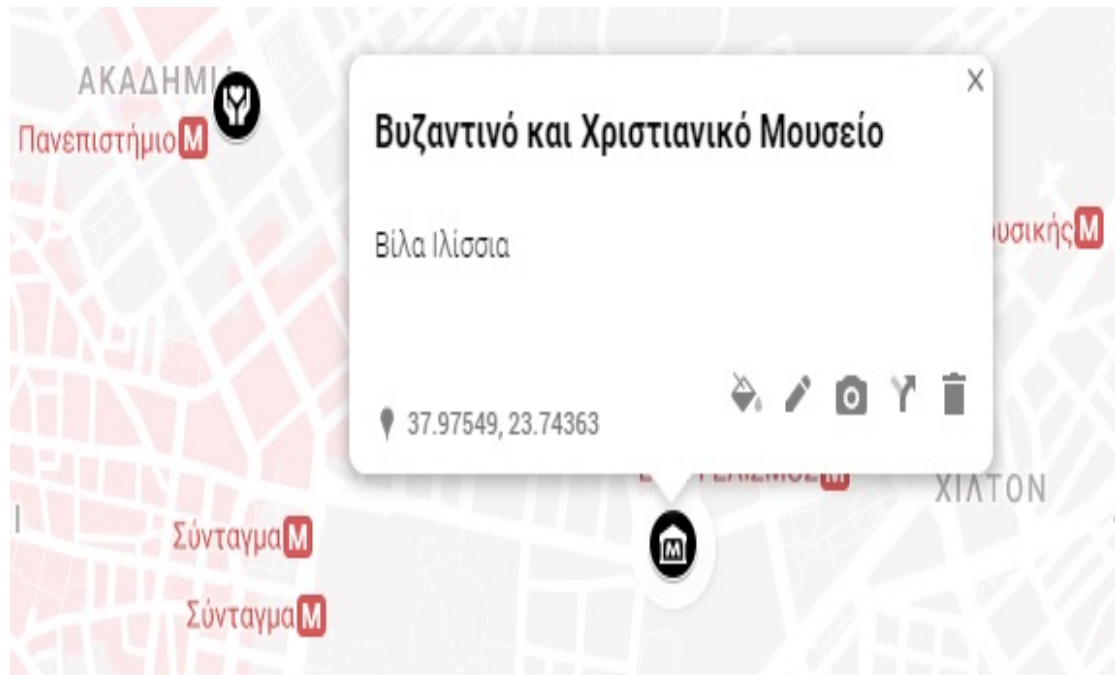
Διαδρομή 1. Ιερός ναός Αγίου Γεωργίου, Θερμοπυλών 2, Αθήνα.

Κεφάλαιο 2.3 Βίλλα Ιλίσσια – Βυζαντινό και Χριστιανικό μουσείο

Γράφημα 3. Από τον θάνατο του Ι.Καποδίστρια έως την πυρκαγιά στην οδό Πειραιώς.

Μετά τον αναπάντεχο θάνατο που βρήκε η κόρη της, η Δούκισσα θα εγκατασταθεί οριστικά στην Αθήνα. Κατά την περίοδο 1840-1848 χτίζεται το σπίτι όπου διέμεινε τα τελευταία έξι χρόνια της ζωής της, το οποίο βρίσκεται επί της λεωφόρου Βασιλίσσης Σοφίας, σε σχέδια του αρχιτέκτονα Σταμάτη Κλεάνθη. Το Μέγαρο της Δούκισσας της Πλακεντίας, ή αλλιώς, «Βίλα Ιλίσσια» (Villa Ilissia) είναι στην πραγματικότητα ένα συγκρότημα κτηρίων, κοντά στις όχθες του Ιλισού. Το κεντρικό κτήριο, η κατοικία της Δούκισσας, εξωτερικά είναι διακοσμημένο με μάρμαρο, αποτελείτο από δύο ορόφους και υπόγειο. Μετά τον θάνατο της Δούκισσας το συγκρότημα διατέθηκε στα χέρια του ελληνικού δημοσίου. Τα πρώτα τρία χρόνια στέγασε τη σχολή Ευελπίδων αλλά και άλλες στρατιωτικές σχολές. Το 1914, θα ιδρυθεί το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο της Αθήνας, και θα στεγαστεί εκεί μέχρι και σήμερα.

Διαδρομή 2. Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, Λεωφόρος Βασιλίσσης Σοφίας 22, Αθήνα.

Εικόνα 11. [Βυζαντινό και Χριστιανικό μουσείο](#) (Βικιπαίδεια).

2.4 Καστέλλο της Ροδοδάφνης – Πνευματικό κέντρο Δήμου Πεντέλης

Με τις χορηγίες της, που αφορούσαν έργα κοινής ωφελείας, η Δούκισσα κατάφερε να κατευναύσει τις αντιδράσεις της Μονής Πεντέλης, η οποία δυσανασχετούσε με τη συνεχή κατάκτηση γης από τη Δούκισσα, γύρω από το μοναστήρι. Χαρακτηριστικό παράδειγμα χορηγίας αποτέλεσε η διάνοιξη δρόμων στο Πεντελικό Όρος. Η Ιερά Μονή είχε θέσει άτυπα ολόκληρο το όρος υπό τη διακυβέρνησή της, εξαιτίας της διάδοσης του ασκητισμού από το μεσαίωνα. Χρειάστηκε ακόμα και η παρέμβαση της ελληνικής κυβέρνησης και κυρίως του τότε πρωθυπουργού Ιωάννη Κωλέττη, ώστε να λυθεί η διαμάχη, με σκοπό την προώθηση της αγοράς. Το 1840 ως αντίτιμο των 7.512 δραχμών, περιήλθαν στην ιδιοκτησία της στρέμματα, έκτασης 1738. Έτσι, ξεκίνησε η κατασκευή του Καστέλλου της Ροδοδάφνης. Αποτελεί ανάκτορο στο λόφο Κουφού του Δήμου Πεντέλης. Η Σοφία είχε σχεδιάσει στο μυαλό της αυτό το οικοδόμημα, ως τη θερινή της κατοικία. Τελικά, δεν κατάφερε ποτέ να το δει ολοκληρωμένο. Η ολοκλήρωσή του επιτεύχθηκε λίγο μετά τον θάνατό της. Τελικά, το οίκημα περιήλθε στο Ελληνικό Δημόσιο, ενώ από το 1961 έως το 1964 χρησιμοποιήθηκε ως κατοικία του τέως βασιλέα Κωνσταντίνου Β'. Σήμερα, αξιοποιείται ως πνευματικό κέντρο του Δήμου Πεντέλης. Επιπλέον, υπάρχει χώρος βιβλιοθήκης, ενώ τα καλοκαίρια διοργανώνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις, στο προαύλιο του κτιρίου.

Εικόνα 12. [Καστέλλο της Ροδοδάφνης](#) (Βικιπαίδεια).

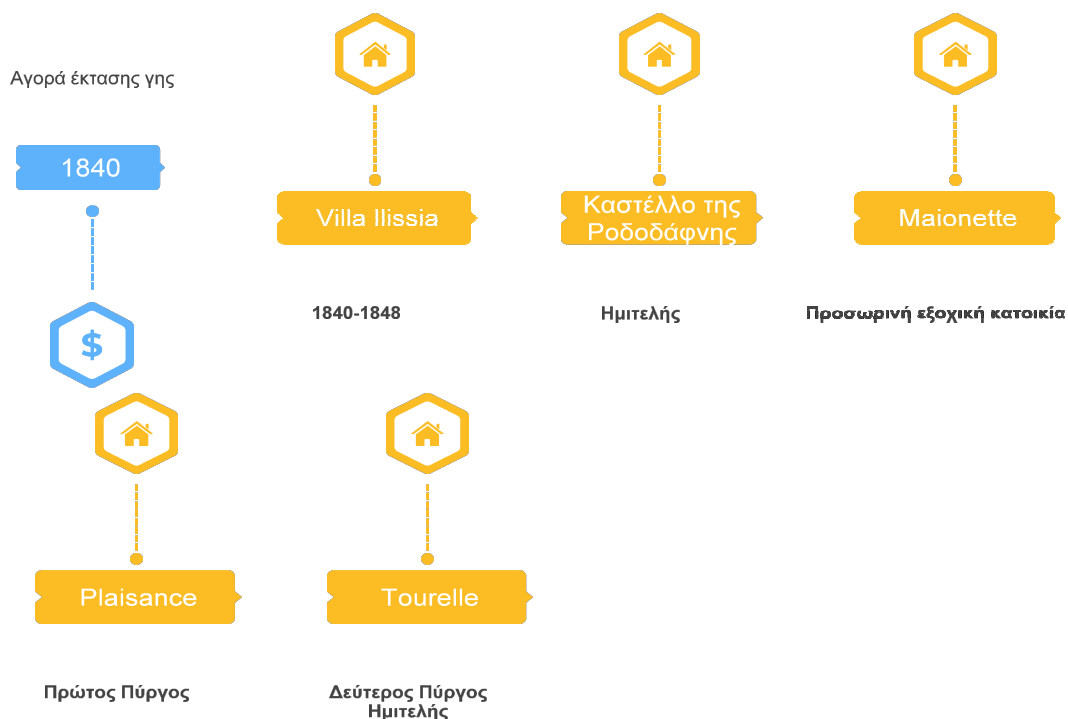
Στη βόρεια πλευρά του οικοπέδου που είχε αγοράσει, κατασκευάστηκε η Maisonette, η προσωρινή εξοχική κατοικία της Δούκισσας, πριν αρχίσει η κατασκευή για το βασικό οικοδόμημα, το Καστέλλο της Ροδοδάφνης. Το 1844 επανέρχεται με νέα σχέδια. Η επιθυμία της ήταν η κατασκευή δύο πύργων, πάνω στον δρόμο που οδηγεί στη μονή Πεντέλης. Ο πρώτος πύργος, η Plaisance, κατάφερε να ολοκληρωθεί, σε αντίθεση με τον δεύτερο πύργο. Η Tourelle, όπως ονομάστηκε, παρέμεινε ημιτελής. Φημίζεται πως οι άνθρωποι δεν πρέπει να τον επισκέπτονται, καθώς είναι στοιχειωμένος. Γι' αυτόν τον λόγο δεν πετούν πουλιά από πάνω του.

Εικόνα 13. [Tourelle \(Πυργίσκος\)](#) (Βικιπαίδεια).

Διαδρομή 3. Πύργος Tourelle και Plaisance, Πεντέλη.

Γράφημα 4. Τα σπίτια της Δούκισσας στην Αθήνα.

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο τα σκοτεινά σημεία που μπορούν να αξιοποιηθούν για την δημιουργία μιας διαδρομής σκοτεινού τουρισμού στο κέντρο της Αθήνας είναι το σπίτι στην οδό Πειραιώς, όπου είχε βαλασαμώσει η Δούκισσα τη κόρη της και την κρατούσε στο υπόγειο του σπιτιού, μέχρι αυτό να καεί ολοσχερώς. Μετέπειτα, οι θάνατοι λόγω της επιδημίας της χολέρας οδήγησαν στην αξιοποίηση του σπιτιού για την στέγαση ορφανών παιδιών στο ορφανοτροφείο Χατζηκωνσταντά, το οποίο αποτελεί ένα ακόμη σκοτεινό σημείο. Ένα ακόμη σημείο είναι το σημερινό Βυζαντινό και Χριστιανικό μουσείο, όπου τα τελευταία 6 χρόνια πριν το θάνατό της, διέμενε η Δούκισσα. Μια ξεχωριστή διαδρομή σκοτεινού τουρισμού θα δημιουργηθεί και στην Πεντέλη. Ένα ολόκληρο οίκημα, το οποίο η Δούκισσα δεν κατάφερε ποτέ να δει ολοκληρωμένο, αποτελεί το σημερινό Πνευματικό Κέντρο του

Δήμου Πεντέλης. Η Δούκισσα είχε σχεδιάσει τη μόνιμη κατοικία της εκεί, το ονομαζόμενο Καστέλλο της Ροδοδάφνης. Επιπρόσθετα, οι δύο πύργοι Plaisance και Tourelle αποτελούν ένα ακόμη σημείο στη Πεντέλη. Συμπερασματικά, τα σκοτεινά σημεία αποτελούν την πράξη της Δούκισσας να κρατάει στο υπόγειο του σπιτιού της βαλσαμωμένη για δέκα χρόνια τη κόρη της, καθώς και ό,τι σχετίζεται μαζί της. Η επιδημία της χολέρας την εποχή εκείνη είναι ένα επιπλέον στοιχείο. Τέλος, οι πύργοι, οι οποίοι θεωρούνται στοιχειωμένοι και για αυτό τον λόγο δεν πετούν ούτε πουλιά από πάνω. Μάλιστα, όσον αφορά τον πύργο Tourelle, υπάρχουν αντίστοιχα βιντεάκια στην ηλεκτρονική πλατφόρμα Youtube, όπου άτομα μας περιγράφουν την περίεργη και στοιχειωμένη εμπειρία που είχαν κατά την επίσκεψή τους.

Κεφάλαιο 3. Οι σχέσεις της Δούκισσας της Πλακεντίας

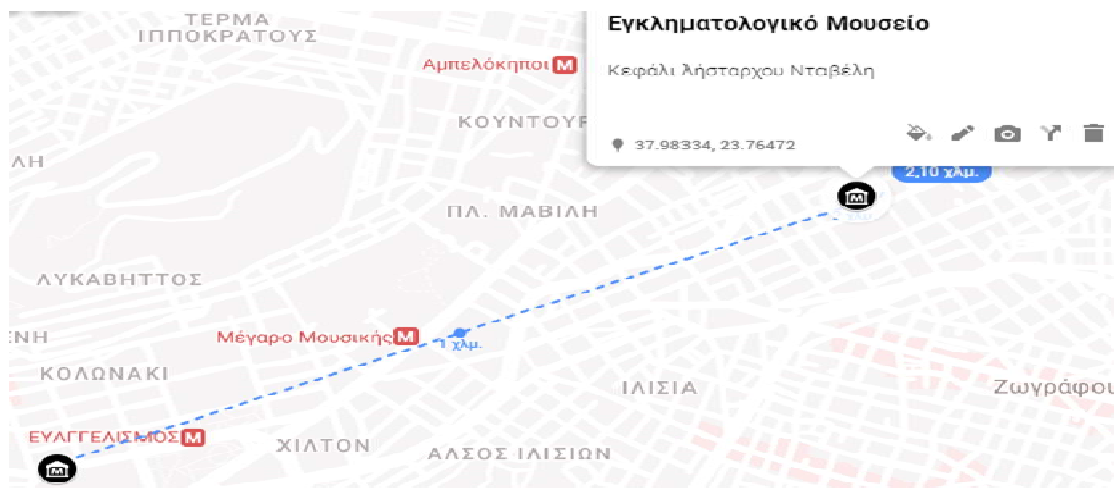
Σε αυτό το κεφάλαιο αναφέρονται οι σχέσεις που είχε η Δούκισσα της Πλακεντίας με άτομα της Επανάστασης και πως εκείνοι εμπλέκονται σε σημεία της Αθήνας και της Πεντέλης, όπου μπορούν να αξιοποιηθούν για την δημιουργία διαδρομής σκοτεινού τουρισμού. Επιπλέον, αναφέρεται η συμβολή των αρχείων, των μελετών των ιστορικών και των ηλεκτρονικών πηγών, στην άντληση πληροφοριών για όλα τα σημεία σε Αθήνα και Πεντέλη, που θα αποτελούν τις τοποθεσίες του περιπάτου.

3.1 Λήσαρχος Νταβέλης – Σπηλιά λήσαρχου στην Νταβέλη – Εγκληματολογικό Μουσείο Αθήνας

Πολλά έχουν ειπωθεί για τις σχέσεις της Δούκισσας. Μια φημολογούμενη σχέση της ήταν αυτή με τον περιβόητο λήσαρχο, Χρήστο Νταβέλη. Στο Καστέλλο της Ροδοδάφνης θέλουν οι διαδόσεις να συναντιούνται κρυφά η Δούκισσα και ο Νταβέλης, μέσα από μια κρυφή σήραγγα που ενώνει τη σπηλιά του Νταβέλλη με το Καστέλλο. Όλα αυτά όμως φαίνεται να μην είναι κάτι παραπάνω, πέρα από φήμες. Ο Νταβέλης άρχισε τη δράση του στην Αττική τον 1855, έναν χρόνο μετά τον θάνατο της Δούκισσας. Ο Νταβέλης σκοτώθηκε μετά από μια μονομαχία που είχε με τον Γιάννη Μέγα, στις 12 Ιουλίου 1856. Σήμερα, το κεφάλι του ληστή βρίσκεται στο Εγκληματολογικό Μουσείο της Αθήνας.

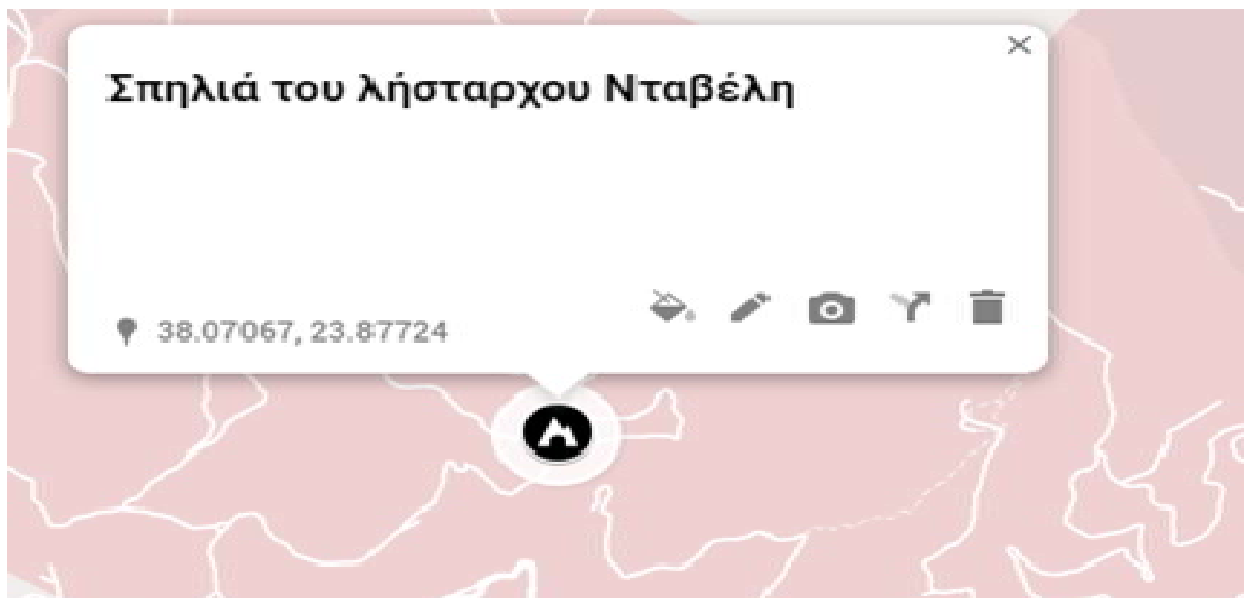
Εικόνα 14. [Λήσταρχος Νταβέλης](#) (Βικιπαίδεια).

Διαδρομή 4. Εγκληματολογικό μουσείο, Μικράς Ασίας 75, Αθήνα.

Εικόνα 15. [Σπήλαιο Νταβέλη](#) (Βικιπαίδεια).

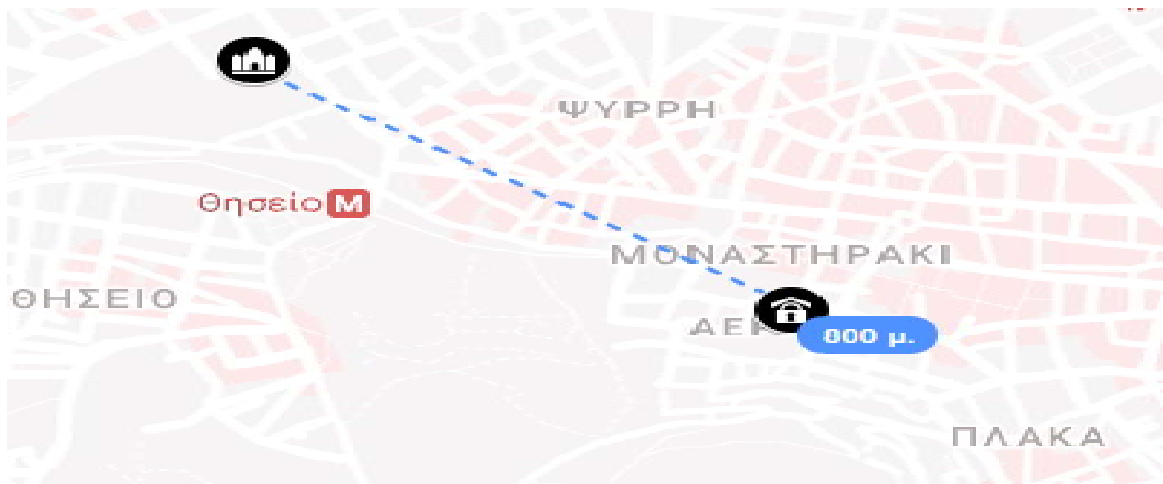

Διαδρομή 5. Σπήλαιο του λήσταρχου Νταβέλη, Λόφος Πεντέλης, Πεντέλη.

3.2 Σπύρος Μπίμπισης – Μεντρεσές – Πνευματικό κέντρο Δήμου Αθηναίων

Σε αντίθεση με τις φήμες που υπήρχαν για τη σχέση του λήσταρχου Νταβέλλη με τη Δούκισσα, πραγματική ερωτική σχέση φαίνεται πως είχε με τον Σπύρο Μπίμπιση. Όλο αυτό ξεκίνησε με την απαγωγή που έκανε ο Μπίμπισης προς τη Δούκισσα. Τον Ιούνιο του 1846 ύστερα από μια εκδρομή της Δούκισσας στην Πεντέλη με την συνοδεία της, την απήγαγε, ώστε να πάρει χρήματα, με αντάλλαγμα την απελευθέρωσή της. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν επιτεύχθηκε, καθώς οι κάτοικοι του Χαλανδρίου αφού έμαθαν τι συνέβη, κυνήγησαν τους ληστές και τους έδωξαν. Αυτό που μπορεί να μας βάλει σε σκέψεις, το οποίο επιβεβαιώνει τελικά και την κρυφή σχέση που υπήρχε μεταξύ τους, ήταν πως η Δούκισσα μετά την απαγωγή της, επιδίωξε βασιλική χάρη για λογαριασμό του λήσταρχου. Επιπλέον, γύρω στο 1846-1847, ο Μπίμπισης επιδίωξε την αποκατάσταση της κόρης του σε κάποια οικογένεια, ύστερα από αίτημά του προς τη Δούκισσα. Η γυναίκα του είχε συνάψει παράλληλη σχέση με κάποιον άλλον και για αυτό το λόγο ο Μπίμπισης θα τον σκοτώσει, το 1838. Μαζί με άλλους τέσσερις συννεληφθη. Καταδικάστηκε σε θάνατο και φυλακίστηκε στον Μεντρεσέ. Στους Αέρηδες της Πλάκας, χτίστηκε το 1721 Μεντρεσές από τους Οθωμανούς, όπου στα τούρκικα σημαίνει ιεροσπουδαστήριο. Εκεί, οι νεαροί μουσουλμάνοι διδάσκονταν δίκαιο και θεολογία σύμφωνα με το Κοράνι, καθώς και φιλοσοφία. Τα μαθήματα ήταν αρκετά δύσκολα και απαιτούσαν πολύ χρόνο και τα χρήματα για να φοιτήσεις πολλά. Τη λύση σε αυτά τα προβλήματα ήρθε να δώσει το οθωμανικό δημόσιο, το οποίο θα κάλυπτε τα έξοδα φοίτησης και η ευκαρία που δόθηκε στους σπουδαστές να μπορούν να μένουν μέσα στον Μεντρεσέ. Κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, ο Μεντρεσές σταμάτησε να λειτουργεί ως διδασκαλείο, με αποτέλεσμα να εγκαταλειφθεί από όλους τους σπουδαστές. Όταν οι Τούρκοι έφυγαν την Αθήνα και ο Όθωνας εκλέχθηκε βασιλιάς, ο Δανός αρχιτέκτονας Χάνσεν, επισκέυασε τον Μεντρεσέ και ξεκίνησε να λειτουργεί ως φυλακή. Ως κρατητήριο θα λειτουργήσει μέχρι και τα πρώτα χρόνια του 20ού αιώνα. Ο Μπίμπισης όσο ήταν κρατούμενος λέγεται πως φύτεψε στην κεντρική αυλή τον περίφημο πλάτανο. Ο πλάτανος θα γίνει σύμβολο του θανάτου, αφού όσοι καταδικάζονταν σε θάνατο, τους κρεμούσαν από τα κλαδιά του. Όσοι αποφυλακίζονταν, κατά την έξοδό τους, κοιτούσαν προς τα κελιά των συγκρατούμενων τους και καθώς έφευγαν έλεγαν Χαιρέτα μου τον πλάτανο. Έτσι, θα βγει και η παροιμιώδης φράση. Η εκτέλεση του Μπίμπιση αναβλήκε ένα χρόνο μετά. Ως αποτέλεσμα, ο Όθωνας ανέτρεψε την ποινή του σε ισόβια, πιθανόν για να ανέβει στα μάτια του λαού. Ο λήστραχος μεταφέρθηκε στις φυλακές του Ναυπλίου και μετά από μείωση της ποινής, το 1844 απέδρασε και επέστρεψε στην Αθήνα.

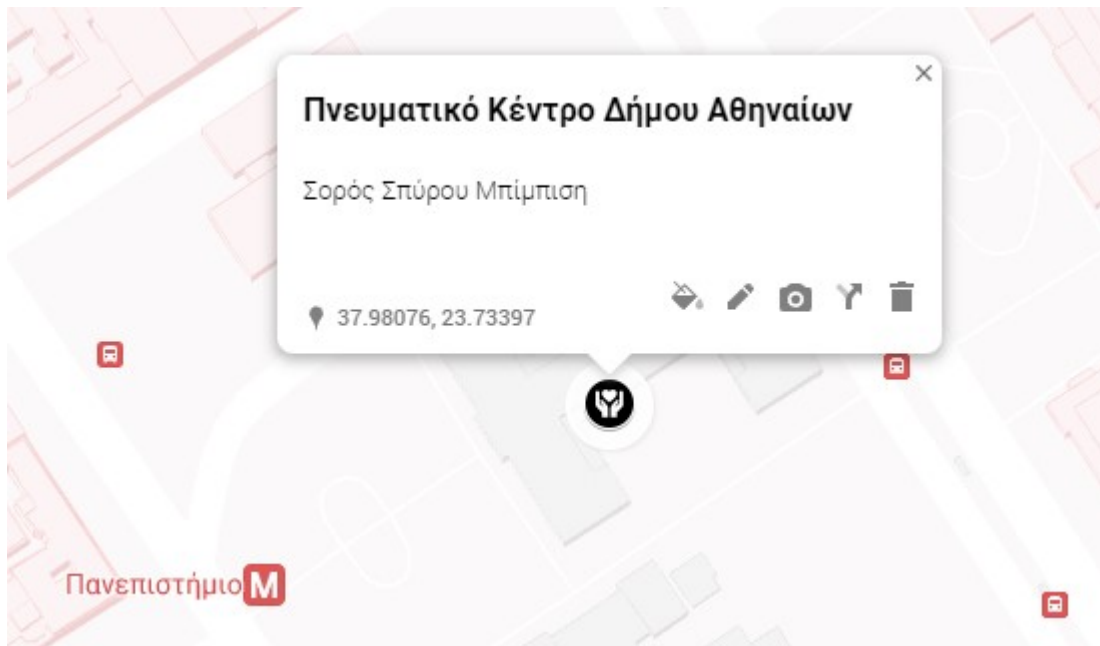

Διαδρομή 6. Μεντρεσές Αθηνών, Αέρηδες Πλάκα, Αθήνα.

Εικόνα 16. [Μεντρεσές Αθηνών](#) (Βικιπαίδεια).

Ο Μπίμπισης τελικά θα βρει τον θάνατο στην περιοχή του Μαραθώνα, όπου τον σκότωσε εν ψυχρώ ο Βούλγαρης μαζί με άλλους συντρόφους, ύστερα από εντολή της κυβέρνησης που ήθελε να τον ξεφορτωθεί. Κυβερνητικοί είχαν τάξει στον ληστή Χρήστο Βούλγαρη αμνηστία, μαζί με το ποσό των 3,000 δραχμών, τα οποία θεωρούνταν πολλά χρήματα για τότε. Η σορός θάφτηκε σε έναν πρόχειρο τάφο, εκεί όπου σήμερα βρίσκεται το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων.

Διαδρομή 7. Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων, Ακαδημίας 50

Εικόνα 17. [Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων](#) (Βικιπαίδεια).

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, η διαδρομή συνεχίζεται τόσο σε Αθήνα, όσο και σε Πεντέλη και βασίζεται σε δύο πρόσωπα. Τον λήσταρχο Νταβέλλη και τον Σπύρο Μπίμπιση. Το πρώτο μέρος αναφέρεται στη σπηλιά του Νταβέλλη, στη περιοχή της Πεντέλης. Πιθανόν αποτελούσε το κρησφύγετο του λήσταρχου. Πέρα από τη συσχέτιση του σπηλαιίου με το περίφημο λήσταρχο, πληροφορίες φέρουν να συμβαίνουν αρκετά παράξενα και σκοτεινά

σημεία στο σπήλαιο και στη γύρω περιοχή. Πιο συγκεκριμένα, μετά το 1990 η σπηλιά συνδέθηκε με μυστικιστικές τελετές. Μέχρι και η συμμορία των σατανιστών από την Παλλήνη λέγεται πως χρησιμοποιούσαν τη σπηλιά, με σκοπό να λάβουν μέρος εκεί οι σατανιστικές τους δράσεις. Η περιοχή και από πιο παλιά συνδεόταν με αλλόκοτες καταστάσεις, δηλαδή περίεργες μουσικές, αλλά και ιστορίες για αγγέλους και φαντάσματα, όπως λεγόταν από ξυλοκόπους και μελισσοκόμους της εποχής. Σήμερα γίνεται λόγος για περίεργα φώτα που μπορεί να υπάρχουν στον ουρανό, καθώς και για μυστηριώδεις ήχους. Επιπλέον, υπάρχει μεγάλη απόκλιση σε σύγκριση με το κανονικό, σχετικά με όσα ισχύουν για το μαγνητικό πεδίο που υπάρχει στη σπηλιά. Φακοί μπορεί να τρεμοπαίζουν ή να λειτουργούν δίχως μπαταρίες, τα διάφορα όργανα μετρήσεων να εμφανίζουν εξωφρενικά νούμερα, οι επισκέπτες της να παρουσιάζουν κενά μνήμης και κρίσεις πανικού. Επιπλέον, φήμες θέλουν να συνδέεται μέσω στοών με το Μέγαρο Δουκίσσης Πλακεντίας. Στην διαδρομή της Αθήνας, ο Νταβέλλης σχετίζεται με το Μουσείο Εγκληματολογίας, καθώς μετά το θάνατο που βρήκε και τον αποκεφαλισμό του, το κεφάλι του φυλάσσεται εκεί. Επιπλέον, ένα ακόμη σκοτεινό σημείο της Αθήνας βρίσκεται στους Αέρηδες, στη Πλάκα. Εκεί βρίσκονταν οι φυλακές "Μεντρεσές", με τον περίφημο πλάτανο, του οποίου τα κλαδιά είχαν χρησιμοποιηθεί για απαγχονισμούς. Τελευταία στάση στη διαδρομή της Αθήνας είναι το Πνευματικό κέντρο του Δήμου Αθηναίων. Εκεί θα θαφτεί ο Σπύρος Μπίμπισης σε ένα πρόχειρο τάφο. Συμπερασματικά, αυτά είναι τα βασικά σημεία, τα οποία θα αποτελέσουν ένα δίκτυο για τη δημιουργία ενός σκοτεινού περιπάτου στην Αθήνα και στη Πεντέλη. Οι πληροφορίες που αντλούμαι για όλα τα σημεία της διαδρομής είναι από αρχεία, μελέτες ιστορικών και ηλεκτρονικές πηγές. Τα αρχεία είναι μάρτυρες του παρελθόντος και χρησιμεύουν στην εύρεση πληροφοριών που σχετίζονται με το παρελθόν. Τον 19ο αιώνα θα καθιερωθεί η χρήση των αρχείων ως ερευνητικές πηγές. Το αρχειακό υλικό δημιουργείται μέσα από οποιαδήποτε δραστηριότητα του οργανισμού ή του ατόμου. Επίσης, μπορεί να λειτουργήσει και ως τόπος έμπνευσης, όταν κάποιος θέλει να αφηγηθεί ένα σημαντικό γεγονός που συνέβη στο παρελθόν. Συνεπώς, καταλαβαίνουμε πως το αρχείο δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς τα τεκμήρια και πως τα τεκμήρια αποτελούν ένα μέσο απόδειξης της ίδιας της ύπαρξής μας σε ατομικό αλλά και σε συλλογικό επίπεδο. Ωστόσο, η άγνοια και η ανεπαρκής ενημέρωση ως προς τη σημαντικότητα των αρχειακών τεκμηρίων, πολλές φορές μπορεί να καταλήξει στη καταστροφή πολύτιμων, για τη πολιτιστική μας κληρονομιά, πληροφοριών. Τα αρχεία αποτελούν μέρος της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και μας βοηθούν να κατανοήσουμε τη τεκμηριωτική τους αξία, όταν έχουν να κάνουν με πρόσωπα και καταστάσεις που είναι σημαντικά. Όλες οι παραπάνω πληροφορίες για τα σκοτεινά σημεία καταγράφονται σε αρχειακά τεκμήρια και άρα χωρίς αυτά κάθε μνημείο στερείται ιστορικότητας.

Κεφάλαιο 4. Συζήτηση – Συμπεράσματα – Μελλοντικές επεκτάσεις

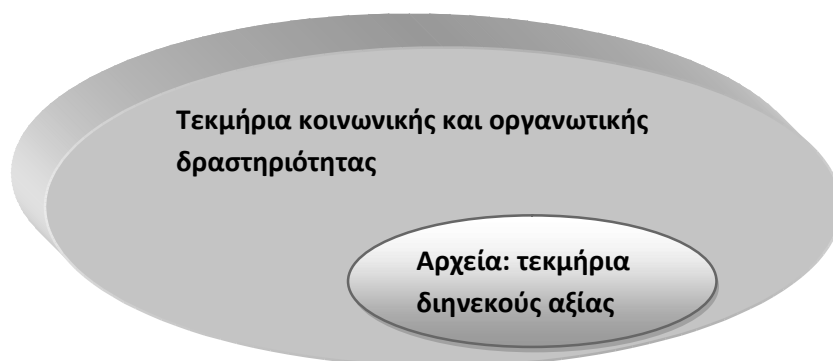
Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο γίνεται μία σύνοψη επί των βασικών συμπερασμάτων της εργασίας. Επίσης, σε αυτό το σημείο κρίνεται απαραίτητη η περιγραφή των ευρημάτων που προέκυψαν από τη βιβλιογραφική έρευνα και την έρευνα που διεξήχθη ώστε να αναδειχθεί η συνεισφορά της εργασίας. Τέλος, στο παρόν κεφάλαιο προτείνονται τρόποι για μία πιθανή μελλοντική επέκταση της παρούσας έρευνας.

4.1 Ανακεφαλαίωση

Επομένως, καταλαβαίνουμε πως τα αρχεία είναι άμεσα συνδεδεμένα με τα άτομα και τις μεταξύ τους επαφές και μέσω αυτών δημιουργούνται και χρησιμοποιούνται. Αποτελούν το βασικό θεμέλιο στις ανθρώπινες κοινωνικές επαφές και χαρακτηρίζονται ως:

- Μάρτυρες για τις πράξεις και τις αλληλεπιδράσεις των ατόμων μεταξύ τους
- Αλλά και μάρτυρες για τους οργανισμούς, τόπους και γεγονότα

Τεκμήρια διηνεκούς αξίας μπορούν να διαφυλαχτούν λόγω της σπουδαιότητας και της σημαντικότητας που έχουν για άτομα, οργανισμούς ή και τη κοινωνία. Οι επιστολές, τα στοιχεία που αφορούν τη συμμετοχή κάποιου μέλους σε συνδικάτα, λέσχες και συλλόγους, τα ημερολόγια, οι φωτογραφίες μαρτυρούν τις κοινωνικές σχέσεις (Ellis, 2000).

Γράφημα 5. Τεκμήρια και αρχεία (Ellis, 2000).

Μέσα από τις αποδείξεις των αρχείων, αντλούμε πληροφορίες για το παρελθόν, με στόχο τη δημιουργία διαδρομής σκοτεινού τουρισμού. Ωστόσο, μέσα από τη μελέτη και την αξιολόγηση της επιστημονικής αρθρογραφίας διαπιστώθηκε σε ορισμένες περιπτώσεις η ελλιπής οργάνωση περιεχομένου, η έλλειψη ευχρηστίας και η απουσία τεχνικής αρτιότητας.

4.2 Συζήτηση/Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, τα επιστημονικά άρθρα αποτέλεσαν το θεμέλιο λίθο της δομής της τρέχουσας πτυχιακής εργασίας. Τα αρχεία ως μάρτυρες του παρελθόντος μας βοηθούν να συλλέξουμε τις πληροφορίες που χρειαζόμαστε. Οι ηλεκτρονικές πηγές μας βοηθούν να αναπτύξουμε μια γενική εικόνα για το θέμα που μας ενδιαφέρει και να τις συγκεντρώσουμε όλες μαζί στο τέλος. Βασικά μειονεκτήματα αποτελούν η δύσκολη πρόσβαση στα αρχεία για ερευνητικούς σκοπούς και η μη διαδεδομένη μορφή σκοτεινού τουρισμού στην Ελλάδα. Η αναζήτησή μου στηρίχθηκε κυρίως στο διαδίκτυο, όπου άντλησα πληροφορίες σχετικά με τον σκοτεινό τουρισμό, πρόσωπα του 19^{ου} αιώνα που αποτελούν βασικά στοιχεία για την δημιουργία της σκοτεινής διαδρομής και τα αρχεία. Επίσης, πληροφορίες σχετικά με τα αρχεία άντλησα και από πανεπιστημιακά βιβλία.

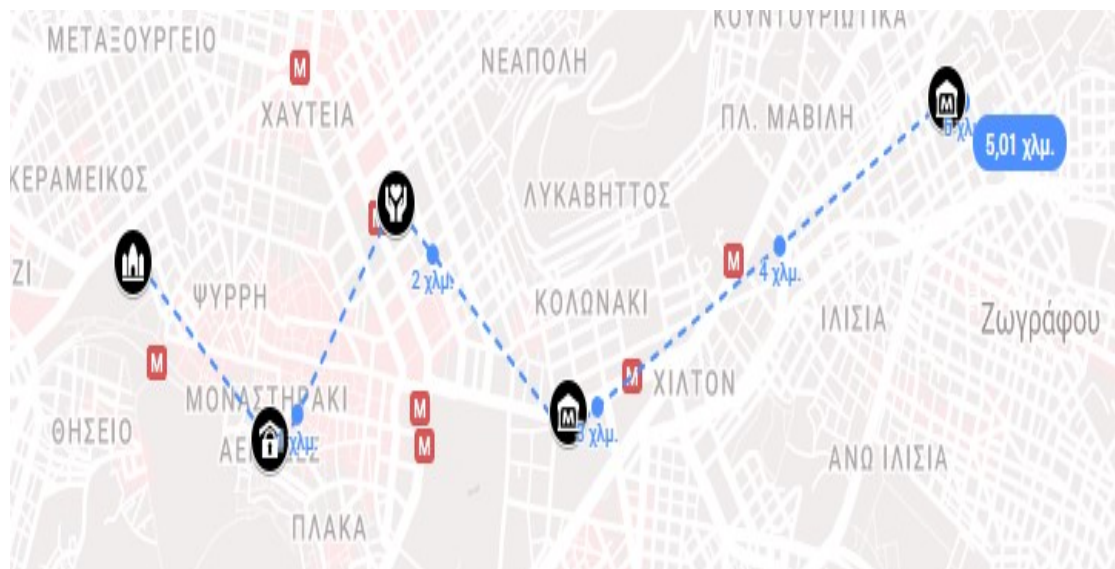
4.3 Αξιοποίηση/Πρακτικές προεκτάσεις της έρευνας

Πρακτικά μιλώντας ο σκοτεινός τουρισμός στην Ελλάδα έχει μεγάλα περιθώρια βελτίωσης, αν αναλογιστούμε το βαθμό ανάπτυξης που έχει φτάσει σε υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης. Η περαιτέρω προσπάθεια τόνωσης της διάδοσης της μορφής του συγκεκριμένου τουρισμού, μέσω της ξενάγησης, θα βοηθήσει τόσο στην ανάπτυξη του συγκεκριμένου είδους τουρισμού, όσο και στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Η Ελλάδα βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στον τουρισμό και αποτελεί ευκαιρία να γίνει γνωστή και για εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

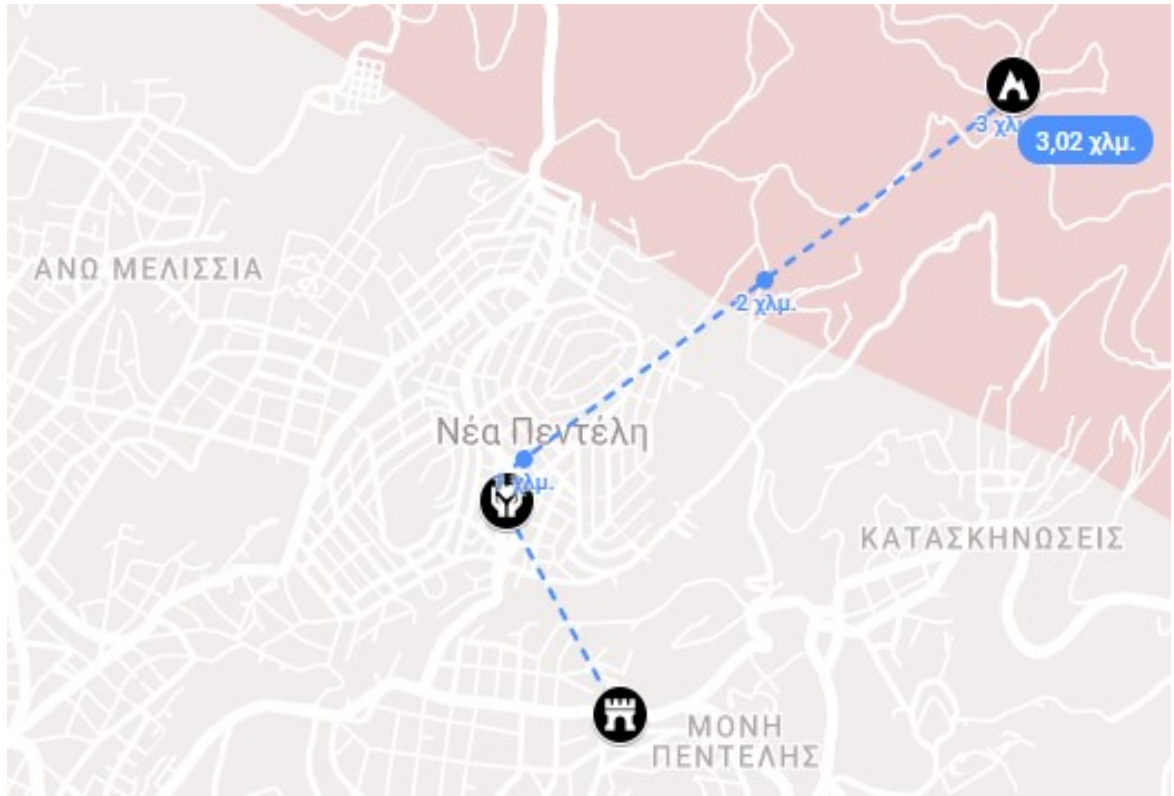
4.4 Μελλοντικές επεκτάσεις / Πρακτικές Προεκτάσεις της Έρευνας

Όσον αφορά στους περιορισμούς της έρευνας, τα επιστημονικά άρθρα που εξετάστηκαν καταδεικνύουν την έννοια του σκοτεινού τουρισμού. Υπάρχει η δυνατότητα εστίασης της έρευνας στην ανάλυση και αξιολόγηση των σημείων που μπορούν να αξιοποιηθούν για την ανάπτυξη σκοτεινού τουρισμού στην Ελλάδα. Η τελική διαδρομή που προκύπτει σε Αθήνα και Πεντέλη απεικονίζεται στα παρακάτω δύο γραφήματα, τα οποία δημιουργήθηκαν μέσω του My Google Maps. Το My Google Maps βοήθησε στην εύρεση κάθε σημείου σχετικό με τη διαδρομή, μέσα στην Αθήνα και τη Πεντέλη. Απεικονίζει ακριβώς τις αποστάσεις που υπάρχουν ανάμεσα στα διάφορα μέρη και μπορεί να αξιοποιηθεί για μια μελλοντική χρήση, όπου οι παρακάτω διαδρομές θα αναπτυχθούν και θα μπορούν να αποτελέσουν μια ακόμη μορφή τουρισμού στην Ελλάδα. Η απόσταση της διαδρομής στην Αθήνα είναι 5

χιλιόμετρα και περιλαμβάνει τον ιερό ναό του αγίου Γεωργίου, τους Αέρηδες στη Πλάκα, το πνευματικό κέντρο του Δήμου Αθηναίων, το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο και το μουσείο Εγκληματολογίας. Η σκοτεινή διαδρομή στη Πεντέλη 3 χιλιόμετρα και περιλαμβάνει τους πύργους Tourelle και Plaisance, το πνευματικό κέντρο του Δήμου Πεντέλης και τη σπηλιά του λήσταρχου Νταβέλλη. Η εργασία αποσκοπεί στην αξιοποίηση των διαδρομών για την ανάπτυξη αυτού του εναλλακτικού τουρισμού. Η Ελλάδα, όπως καταλάβαμε έχει ακόμα αρκετή απόσταση να διανύσει στο κομμάτι του σκοτεινού τουρισμού, συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Μέσα από τα αρχεία και τις μελέτες των ιστορικών αντλούμαι πληροφορίες για διάφορα μέρη στην Ελλάδα, τα όποια κρύβουν σημαντική ιστορία και τα περισσότερα δεν τα γνωρίζουμε. Επομένως, είναι καιρός να αρχίσουμε να τα αξιοποιούμε και η χώρα μας να μη είναι γνωστή μόνο για τον καλοκαιρινό τουρισμό και τα νησιά της. Είναι μια ακόμη πηγή εσόδων. Παντού υπάρχει λίγο σκοτάδι γύρω μας και είναι ευκαιρία να το αξιοποιήσουμε.

Γράφημα 6. Διαδρομή Αθήνας.

Γράφημα 7. Διαδρομή Πεντέλης.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Alachouzakis K., Antoniou, A. (2022) How dark should dark be? User preferences on dark tourism application content. PALIMPSEST PROJECT: the Book, <https://palimpsest.eu/new/wp-content/uploads/2022/05/Palimpsest-e-Book.pdf> ISBN: 978-960-233-271-9
- Du, W., Litteljohn, D., & Lennon, J. (2013). Place identity or place identities: The Memorial to the Victims of the Nanjing Massacre, China. In L. White & E. Frew (Eds.), *Dark Tourism and Place Identity Managing and interpreting dark places* (46- 59), Abingdon: Routledge.
- Ellis, J. (2000). Η διαχείριση των αρχείων. Αθήνα: Ελληνική Αρχαιολογική Εταιρεία, Τυπωθήτω.
- Fonseca, A. P., Seabra, C., & Silva, C. (2015). Dark tourism: Concepts, typologies and sites. *Journal of Tourism Research & Hospitality*.
- Gaya, E. (2013). Understanding motivation of visitors at dark tourism sites. *Case study of August 7th Memorial Park, Kenya*.
- Lennon, J. (2017). Dark tourism.
- Light, D. (2017). Progress in dark tourism and thanatourism research. *An uneasy relationship with heritage tourism* .
- Light, D. (2017). The undead and dark tourism: Dracula tourism in Romania. In G. Hooper & J.J. Lennon (Eds.) *Dark Tourism: Practice and Interpretation*
- McKemmish, S. (2000). “Εισαγωγή στα Αρχεία και τα Αρχαιολογικά Προγράμματα”. Σε Ellis, J. επιμ. Η διαχείριση των Αρχείων. Οικονόμου, Ζ. (μτφρ). Αθήνα: Ελληνική Αρχαιολογική Εταιρεία.
- Niemelä, T. (2010). Motivation factors in dark tourism. *Case: House of Terror* .
- Sharpley, R. & Stone, P.R. (Eds) (2009) *The Darker Side of Travel: The Theory and Practice of Dark Tourism*. Aspects of Tourism Series, Channel View Publications: Bristol, UK
- Stone, P. R. (2006). A dark tourism spectrum: Towards a typology of death and macabre related tourist sites, attractions and exhibitions. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*
- Sun, J., & Lv, X. (2021). Feeling dark, seeing dark: Mind–body in dark tourism. *Annals of Tourism Research*, 86, 103087.
- Yan, B. J., Zhang, J., Zhang, H. L., Lu, S. J., & Guo, Y. R. (2016). Investigating the motivation–experience relationship in a dark tourism space: A case study of the Beichuan earthquake relics, China. *Tourism Management*
- Αβδάλη, Α. Κ. (1994). Ο Καποδίστριας και η επιτροπή της προπαίδειας.

Αγριαντώνη, Χ. (1995). Συνοικία Μεταξουργείο. In Το Μεταξουργείο της Αθήνας (pp. 156-171).

Γιαννακόπουλος, Γ. & Μπουντούρη, Β. (2015). Εισαγωγή στην Αρχειονομία. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ).

Καιροφύλας, Γ. (2011). Η Αθήνα στου Όθωνα τα χρόνια. Εκδόσεις Καστανιώτη.

Καρούτα, Μ. (2016). Σκοτεινός Τουρισμός.

Κίτσου, Μ. (2020). Dark tourism. Η γοητεία του σκοτεινού τουρισμού: κίνητρα και ψυχογραφικοί παράγοντες των ταξιδιωτών. Προσδοκούμενα οφέλη της ταξιδιωτικής εμπειρίας στον επισκέπτη και στον τόπο προορισμού. Μελέτη Περίπτωσης: Αθήνα.

Κόκκινος, Δ. (1963). Ηπειρωτική Εστία: μηνιαία επιθεώρησις εν Ιωαννίνους, τεύχος 133-134 (1963).

Κουτσογιαννοπούλου, Ε. (2018). Θεσμικό πλαίσιο για την αναγνώριση Μουσείων. Στόχοι, διαδικασίες, προβλήματα και οφέλη.

ΛΟΥΛΕΣ, Δ. (1985). Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ Ι. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ ΚΑΙ Η ΡΩΣΙΑ. Μνήμων, 10, 77-95.

Λύτρας, Π. (2014). Ο τουρισμός που πληγώνει. Αθήνα: Παπαζήση.

Μαγουλιώτης, Ν. Α. (2013). Πειραιώς 68–Ανασχεδιασμός Πολυχρηστικού Συγκροτήματος στο Μεταξουργείο (Bachelor's thesis).

Σιακαβάρα, Μ., & Ραυτοπούλου, Ε. (2016). Αρχαιολόγοι και πολιτιστικοί τόποι στο κέντρο της Αθήνας.

Πρόσθετη Βιβλιογραφία

[Δούκισσα της Πλακεντίας. Η τραγική μάνα που δεν αποδέχθηκε το θάνατο της κόρης της και την ταρίχευσε για να την έχει μαζί της. Το σπίτι της αποκαλούσαν Καστέλο της Ροδοδάφνης - ΜΗΧΑΝΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ \(mixanitouxronou.gr\)](#)

[Η Δούκισσα της Πλακεντίας: Η ζωή, οι έρωτές της και οι θρύλοι γύρω απ' το πρόσωπό της - Eurohoops](#)

[Σοφία ντε Μαρμπούα Λεμπράν – Sophie de Marbois-Lebrun \(1785-1854\) | ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ \(argolikivivliothiki.gr\)](#)

[Sophie de Marbois, duchess of Piacenza - Δούκισσα της Πλακεντίας - Βικιπαίδεια \(wikipedia.org\)](#)

<https://www.iranon.gr/PM/ntavelis.htm>

<https://alldaynews.gr/doykissa-plakentias-ta-orgia-tis-allokotis-doykissas-poy-skotose-ton-kapodistria-kai-taricheyse-tin-kori-tis/>

<https://eranistis.net/wordpress/2018/03/24/%ce%b7-%ce%b4%ce%bf%cf%8d%ce%ba%ce%b9%cf%83%cf%83%ce%b1-%cf%84%ce%b7%cf%82-%cf%80%ce%bb%ce%b1%ce%ba%ce%b5%ce%bd%cf%84%ce%af%ce%b1%cf%82-1785-1854/>

<https://www.travelstyle.gr/ta-spitia-tis-doukisas-ths-plakedias-h-polutaraxh-zwh-ths-kai-to-makavrio-telos/>

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%80%CF%8D%CF%81%CE%BF%CF%82_%CE%9C%CF%80%CE%AF%CE%BC%CF%80%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82

<https://www.taathinaika.gr/o-platanos-tou-mendrese/>

<https://www.taathinaika.gr/to-istorikon-dentron/>

<https://www.mixanitouxronou.gr/aytos-einai-o-platanos-tis-athinas-poy-apagchonizontan-oi-thanatopoinites-mechri-ton-19o-aiona-pos-vgike-i-frasi-chaireta-moy-ton-platano-kai-ti-simainei-vinteo/>

https://www.efsyn.gr/arheio/mnimeia-tis-polis/29279_mentrese-misito-ktirio

<https://www.iefimerida.gr/news/379524/mentreses-apomeinari-ton-othomanon-stin-plaka-haireta-moy-ton-platano-eikones>

<https://www.iefimerida.gr/node/133405>

<https://www.fosonline.gr/stiles/paraskinio/article/149049/mpimpisis-o-listarxos-poy-apigage-ti-doykissa-tis-plakentias-kai-i-frasi-xaireta-mas-ton-platano>

<http://socialactivism.gr/pneumatiko-kentro/>

<https://www.searchculture.gr/aggregator/edm/KEINE/000133-197244>

<https://www.searchculture.gr/aggregator/edm/KEINE/000133-197237>

<https://pleias.library.upatras.gr/index.php/estia/article/view/76158/68507>